

BIBLIOTECA DE POPULARIZARE

PENTRU

LITERATURA, ȘTIINȚA, ARTA

I
12.069

JAN NERUDA

SCHIȚE ȘI TABLOURI

Precedate de portretul autorului

și de o notiță biografică

traducere de

I. HUSSAR

I 12.069.

INSTITUTUL DE EDITURĂ

RALIAN ȘI IGNAȚ SAMITCA

CRAIOVA

Dreptul de reproducere al acestei traducțiuni
este absolut oprit.

BIBLIOTECA de POPULARIZARE

PENTRU

LITERATURĂ, ȘTIINȚA, ARTĂ

Volume deja apărute:

- No. 1. Vladimir Korolenko:** — *Nuvele Siberiene*
cu o notiță biografică asupra autorului.
- No. 2. Björnstjerne Björnson:** — *Nuvele Teră-
nești și Noii căsătoriți*, comedie în 2 acte,
precedate de portretul autorului și de un
studiu critic asupra operei sale de *Georg Bran-*
des.
- No. 3. Lew N. Tolstoi:** — *Nuvele și povestiri po-
pulare*, precedate de portretul autorului și
de un *studiu critic* asupra operei sale de *Georg*
Brandes.
- No. 4. Jan Neruda:** — *Schițe și tablouri*, precedate
de portretul autorului și de o notiță bio-
grafică.

În curând va apare:

- No. 5. J. P. Jacobsen:** — *Nuvele*.

Biblioteca de Popularizare se poate procura și direct
de la editori — Ralian și Ignat Samitca, Craiova — tri-
mițându-se 30 bani în mărci poștale pentru fie-care număr.

Pentru 12 numere, de-o dată (cite 1 ex. de la No. 1—12)
se poate trimite prin mandat postal lei 3.60, spre a evita
cheltueli repetate de transport cu trimiterea costului în
mărci poștale pentru fie-care număr.

I 12.069

JAN NERUDA.

JAN NERUDA

Jan Neruda, născut în Praga în anul 1834, este unul d'între cei mai mari poeți și prozatori ai Bohemiei moderne.

Marele critic și istoriograf al literaturii universale, Otto von Leizner, spune că Neruda are dreptul la atenția streinătății mai mult de cît ori care alt scriitor bohem. „Liric și umorist cu totul original, cunoscător al tuturor literaturilor streine, în special al celei germane, Jan Neruda a fost înriurit mult de Jean Paul, fără înse a ajunge fantastic.“

Iar Anton Smital, după a căruia traducere germană am reprodus schițele și tablourile cuprinse în acest volum, se exprimă ast-fel despre Jan Neruda:

„În patria sa, Neruda e foarte serbătorit. A fost înse o vreme — în prima perioadă a

activității sale producătoare—cînd lumea era nedumerită asupra măsurii cu care să-i judece operele. Literatura bohemă se compunea din romane sătești idealiste, cu tipuri în loc de oameni; din povestiri istorice cu tendințe locale; din poeme epice de un romantism neastîmpărat, fals și din melodii lirice, melodioase numai pentru un popor iubitor de cîntece și simțind nevoia de a cînta. Toate acestea existau și alcătuiau calapoade. Neruda, din contră, chiar de la debutul său, era atît de colțuros și de noduros în cit nu încăpea în nici una din cutiunile, ocupate în parte de contemporanii săi.

„Dacă era vorba ca literatura bohemă să devie dintr-o „fecioară cu obraji rumeni“ femeie conștientă, săi, mai bine, bărbat cu ideile timpului, atunci îi trebuia un reformator cu inima caldă a bohemului și cu privirea limpede a cetățeanului lumii. Jan Neruda avea amîndouă aceste însușiri. Ideia umanității, tulburată multă vreme de chestiunile de interes național, fu ridicată de dînsul la înălțimea cuvenită frumuseții sale și, recunoscînd poeziei însușirile impuse de loc și limbă, Neruda întipări poeziei boheme pecetea vremii noastre.

„Apoi concepția sa poetică, originală cu totul, îl făcu să aibă o formă în parte a sa și un stil original. El e întemeietorul foiletonului, al așa zisei **causerie** și al arabescului literar în **Bohemia**. Fabula, mînuită de dînsul, devine simplă și reală; în schimb el scoate la iveală tipuri nouă, în mare parte tipuri rare ale omenirii. Și, ori cum ar fi, dacă a-

ceste tipuri se îndeletnicesc cu idei simple, pe pămîntul patriei și se gonesc, se cicălesc și se iubesc saii, trăind în țeri lepărtate, contribuie la îmbogățirea carnetului de schițe al călătorului, toate poartă vecinic aceeași pecetie, sînt oameni, cari, cercetați de aproape, se arată pretutindeni aceiași.

„In puterea vîrstei, Neruda e cîntărețul însușirilor bărbătești și, în genere, cel mai însemnat poet bohem. Din scrierile sale cităm: **Florile cimitirului**, **Cartea versurilor**, **Cîntece cosmice**, **Motive simple**, **Balade și romane**, **Arabescuri**, **Tot felul de oameni**, **Povești din Kleinseite** (o mahală din Praga), **Tablouri din streinătate**, **Tablouri pariziene**, **Studii scurte și mai scurte**, (2 vol.), **Glume cicălitoare și dezmierdătoare**, (2 vol.), **tragedia Francesca Rimini**, două comedii foarte originale: **Mirele de foame** și **Dragoste vîndută**, etc.“

Neruda zugrăvește, cu o dragoste deosebită, viața seracilor, cari n'au parte de nici o fericire—zice Leixner.

Am căutat să facem cunoscut pe Neruda cetitorilor romîni, pentru că în țara noastră sînt puțini oameni, cari să aibă ideile de literatura bohemă, astăzi una d'între cele bogate și interesante. Și am ales d'între bohemii tocmai pe Jan Neruda, pentru că tot ce scrie dînsul e sănătos și cu vlagă; pentru că el nu e nici bolnăvicios, nici pesimist, nici ignorant, care să nu vadă legătura d'între cauză și efect.

Cetirea lui Neruda e binefăcătoare, pentru că spiritul său vesel e viguros și te înviorază. Sperăm că cetitorii noștri vor simți cetind

plăcerea, pe care am simțit-o și noi traducând schițele ce urmează și aceasta ne va încuraja ca să dăm publicului român și traduceri din alte literaturi puțin cunoscute dar bogate și instructive.

Neruda a trecut și prin București în călătoriile sale și schița **Silueta** cuprinsă în volumul de față descrie tocmai un episod din această călătorie.

I. H.

VAMPIRUL

Vaporașul, care umblă zilnic între Constantinopol și insulele Principilor, ne aduse pe termul de la Prinkipo și descinserăm.

Societatea se alcătuiă din puține persoane: o familie polonă, tata, mama, fata și mirele, apoi noi amindoi. Da, ca să nu uit, mai era cineva! Pe podul de lemn d'ntre Stambul și Cornul de aur se lipise de noi și un grec, un om tânăr încă; după mapa de la subsurî, era de crezut că e un pictor. Pletele lungi negre îi atârnau pe umere, fața-i era palidă și ochiul întunecat, așezat adine în orbită.

La început omul acesta mă interesă, era așa de îndatoritor și cunoștințele sale asupra împrejurărilor locale, foarte bogate. Inse prea vorbea mult și după vr'o zece minute îl lăsa în plata Domnului.

Ca atit era mai plăcută familia polonă. Părinții erau oameni prietenoși, sinceri; logodnicul tânăr, elegant și purtat prin lume. Ei treceau la Prinkipo pentru a petrece acolo lunile de vară; fata, cam bolnăvicioasă, avea nevoie de o asemenea baie de aer. Fata frumoasă, palidă se vede că, saū se sculase după o boală grea, saū se

plămădea una într'însa. Ea se rezema de brațul logodnicului, se odihnea des și o tasă seacă îi tăia des șoaptele. De câte-ori tușea, însoțitorul ei se oprea.

Plin de compătimire o privea atunci și ea iarăși se uita la dînsul, ca și cînd ar fi voit să-i spuie: — Nu e nimic — sînt fericită!

Credea în fericire și în vindecare.

După sfatul grecului, care se despărți de noi chiar de pe Molo, familia se așază în otelul unui francez.

Otelul nu e așezat prea sus, dispune de o perspectivă d'între cele mai încîntătoare și e înzestrat după modelul european, cu tot confortul.

Dejunarăm împreună și, cînd, mai tîrziu, arșița de amiază se mai potoli, urcarăm cu toții agale dealul la o poiană de pini, pentru a gusta priveliștea. Abia găsiserăm un loc potrivit și iar resări grecul nostru. El salută ușor, se uită împrejur și se puse jos la o depărtare de cîțiva pași. Își deschise mapa și începu să desemneze.

— Cred că s'a rezemat cu spatele de stîncă numai pentru ca noi să nu-l putem vedea desemnul.

— N'avem de cît să nu-l băgăm în seamă — zise polonezul cel tînr. — Vedem destul d'înmaintea noastră. — După o pauză adaoase: — Mi se pare că ne zăgărește și pe noi; n'are de cît s'o facă!

Intr'adevăr că aveam destul de văzut. Poate nu se află pe toată întinderea pămîntului un locșor mai frumos și mai fericit de cît Prinkipo! Irina, martira politică și contemporana lui Carol cel Mare, a trăit aici o lună în *surghiun*; — dacă eu aș putea petrece aci o lună întreagă, întreaga

mea viață următoare ar fi legată de amintirea aceasta. Și așa nu pot să uit unica zi pe care am petrecut-o acolo!

Aîerul era așa de curat, de moale și de frumos în cît ochiul lunecă din depărtare în depărtare ca legănat pe puf. Pe dreapta lingă mare se ridicau munții bruni ai Asiei; pe stînga, în depărtare, se înalță colorindu-se în albastru, termul stîncos al Europei. Chalki, una din cele nouă insule ce formează arhipelagul Principilor, privea încremenită cu pădurile sale de chiparoși văzduhul, ca un vis înflorător. Insula e încununată de o clădire măreață — asilul de nebuni.

Apa mării de Marmara era numai ușor încrețită și juca în toate culorile, un opal gigantic strălucitor. În depărtare marea era ca laptele, mai aproape licărea trandafirie, între cele două insule lucea ca o portocală și adînc de desubtul nostru era albastră ca safirul. Era singură cu frumusețea sa.

Nicăieri nu se vedea un vapor mai mare, numai d'a lungul termului insulei noastre alergau încolo și încoace, două bărci cu pavilion englez; una era barcă cu abur de mărimea unei gherete de santinelă; a doua avea un echipagiu de 12 oameni și cum vislele lor se ridicau măsurat din apă, cîrgea un praf de argint aprins de pe ele. Delfini increzători se jucau pr'între bărci și zburau în arcuri întinse peste apă. Sus pe cerul albastru pluteau din cînd în cînd vulturii uriași cu zbor liniștit de pe un continent pe celălalt.

Toată coasta dealului de desubtul nostru era acoperită cu trandafiri înfloriți și aîerul era saturat de mirosul lor. Din arcadele cafenelelor, jos, la mare, resună o muzică innăbușită și visătoare.

O impresiune adincă! Toți amuțirăm și întreaga noastră făptură părea atârnată de această priveliște din raiu. Poloneza cea tinăra era culcată pe iarbă și capu-î se odihnea la pieptul iubitului. Ovalul palid al feței sale delicate căpăta o urmă de culoare și din ochii săi albaștri izvorîră de o dată lacrimi. Logodnicul înțelese emoțiunea ei, se aplecă și sărută o lacrimă după alta. Mama privea și plînsese ca fiică-sa — iar eu — eu mă uitam și mie-mă deborda inima.

— Aici trebuie să se vindece trupul și mintea — șopti copila. — Ce țară frumoasă!

— Zău, n'am dușmani; dar dacă î ași avea, aici i-ași ierta! — zise tatăl cu glas tremurător.

Și iar se făcu tăcere. Toți aveau o senzație nespuse de dulce, cu neputință de descris. Fie-care simțea în sine o lume de fericire și fie-care ar fi dorit să împartă cu toată lumea fericirea sa. Toți erau cuprinși de aceleași senzațiuni, de aceea tăceau toți. Abia că băgarăm de seamă, că după vr'un ceas grecul se sculă, își închise mapa și dispărură cu un salut ușor. Noi remaserăm.

În sfîrșit, după mai multe ceasuri, cînd orizontul începuse să capete culoarea violetă, care are un farmec așa de deosebit la sud, mama îndemnă la plecare. Ne coborîrăm încet spre oțel, încet dar sprinteni, ca niște copii fără grijă.

La oțel ne așezarăm sub un cerdac la re-coare. Abia ne puseserăm jos și isbucni jos ceartă și injurătură. Grecul nostru se certa cu otelierul și noi ascultam pentru a petrece.

Cearta nu ținu mult.

— Dacă n'ași avea alți mosafiri aici... — mor-mii otelierul urcînd scara cerdacului nostru.

— Te rog — întrebă polonul cel tinăr, cînd bir-

tașul se apropia de masa noastră —: cine e Domnul acela? Cum îl cheamă?

— Dracu știe cum își zice el! — zise otelierul necăjit și uitîndu-se cu ură de peterasă în jos. — Noi îl chemăm Vampirul.

— Pictor — nu?

— Frumos meșteșug! Zugrăvește numai cadavre. Indată ce moare cine-vă în Constantino-pol sau pe aci prin prejur, individul e și gata în aceeași zi cu portretul mortului. Îl zugrăvește d'innainte — și nu se înșeală nici odată, cobeia dracului!

Poloneza cea bătrînă dădă un țipăt de groază — în brațele ei zăcea fata leșinată, albă ca creta.

Și logodnicul sărise de pe scară jos, apucase cu o mînă pe grec de piept și cu cea-laltă de mapă.

Noi alergarăm după dinsul. Amîndoi se tăvăleau deja în nisip.

Scoarța se deschisese, foile dintr'însa se respîndiseră și pe una — era desemnat, într'o perfectă asemănare, capul tinerei poloneze cu ochii închiși cu o cunună de mirt încinsă pe frunte.

C O P I L A

—...De ași fi mărgăritar de mare,
Care răpește viața tinărului scufundător,
De ași fi stea din cer
Căreia tinărul îi destălnuește dorul său,
De ași fi...

— Marișo, mai lasă cîntecul—nu cînta așa de tare ! Ce o să zică gospodinu ?

Marișo mă privi cu coada ochiului, se învîrti în loc ca un titirez de-î zbură rochița ca într'un virtej și se duse d'innapoia băncii.

— Gospodinu ! ăsta nici n'ascultă,—zise ea lipindu-se de mamă-sa—pot să cînt ?

— Nu, nici celelalte nu cîntă.

Marișo iar ocoli banca și se rezemă apoi de balustrada, de lîngă care cîntase valurilor sclipitoare ale Dunărei, cîntecul său ; dar îndată iar făcu o mișcare bruscă și se apropiă de mamă-sa.

— Spune-mi, așa-î că astăzi seară sînt cea mai frumoasă d'între toate ?—zise ea cu o seriozitate copilărească.

— Ești o proastă, Marișo ! Mai bine joacă-te cu Pentelca și lasă vorba !

Marișo se și așezase pe podeala punții vaporului, lîngă surioară-sa Pentelca, o fetiță ca de vr'o șase ani, și se juca așa de sincer cu păpușa

acesteia, ca un adevărat copil, care ține discursurile cele mai calde jucăriilor sale.

Și totuși—Marișo poate să fi avut deja paisprezece ani, întru cît precocitatea meridională nu înșeală. Era tocmai în stadiul dezvoltării, cînd femeia începe să ne intereseze. O minunată contopire de farmece la vîrsta Marișei. Ochiul ei negru te ispitește de pe acum în marea-i frumusețe și pe lîngă asta se cuprinde într'însul toată lumea de visuri a copilului. Trupul său e deja mlădios, haina strîmtă cere deja o îmbrățișare, dar umbletul e încă nebunatic, trecînd ușor la sărituri. Fața mai are toată moliciunea nehotărîritului, dar chipul arată deja caracter. Nu știi, să aperi fruntea asta, ori s'o dezmierzi ; să rîzi încă în glumă ușoară cu buzele astea de mărgăritar, ori să le săruți cu patemă ; atîta știi numai, că fenomenele de acest fel sînt cele mai primejdioase, să-mi mai bine, te îndeamnă atîta de direct la dragoste, la dragostea poetică, bogată în fiori, aprinsă, pină-îi pierzi capul, pină cînd, cuprins mereu de patemă, nebunești mereu iară.

Marișo — ah, asta e o copilă încă ! O compar cu mamă-sa, care, trecută înainte de vreme, ca de obicei femeile de la sud, e de sigur tinără încă. Aceasta 'naltă ca un pin, Marișo răsădul plin de viață. Amîndouă în costumul național sîrbesc : bontîța de mătăsă brodată, briul de mătăsă, fusta de mătăsă cu tiv deschis. Părul Marișei cade în cozi lungi, frumoase, pină la genunchi ; la mamă-sa, din potrivă, cade numai pină la grumaz și e împodobit cu o salbă de galbeni.

«Diana» noastră, un vapor al companiei dunărene austriace, lucrează greu contra curentului. De pe banca de lemn de a cărei spetează se rea-

zimă alta, eu ascult la palavrele și jocul Mariței și mă uit peste țermuri. În stînga, malul sîrbese, stîncos și acoperit de stuful verzi; în dreapta, cîmpia austriacă. Insulele cele mici ale Dunărei sînt acoperite de apă, copaci par implinți într-o oglindă. Fluviul s'a revărsat, în depărtare se văd sate pe jumătate pustiite. Pe limbele lungi da pămînt, pasc herghelii de cai fără nici un păzitor. Din vreme în vreme se arată cite un pichet de graniță ieșind din apă, lingă balustrada de jos se leagă o luntre, pe cerdac stă un soldat pîndind în depărtare ca un uliu. Din ce în ce mările se ridică, se apropie unul de altul, țeranii sînt la arat cu femeile lor, ciobanii își tund oile, livezile cu pomi se înmulțesc.

Și Mariței nu-i mai stă gura.

Acum Pentelca întinde degetul și arată pe apă: «Gledaj!»

— Astea sînt stelute, nu-i așa?—Dar astea sînt altfel de stelute de cît cele de pe cer, Pentelca! Ascultă, să-ți spun povestea stelelor. A fost odată o fetiță mică, o chemă Pentelca și-i plăceau foarte mult stelele. Mereu voia să se suie la dinsele. Într-o seară avu noroc și se sui pînă la Avala colo sus, aproape de cer. Mai făcu un pas cu piciorușul ei și ajunse sus, sus de tot. Dar ce minunăție! În-cotro se uită, peste tot scînteiau stelutele și fluturau ca păserelele, din aripă. Pentelca nu putea să se rătăcească în cerul cel mare, pentru că Avala e înaltă de tot și poți vedea toată împrejurimea. Așa ea se plimba și băga de seamă să nu calce nici o stelută în picioare și picioarele-i se cufundău mereu în cerul albastru, ca în niște valuri. Pe urmă Pentelca își luă coșulețul și începu să adune stelute. Cum punea mîna pe o ste-

lută, simțea că-i saltă inima de frică și de aceea umblă cu multă băgare de seamă...

— Și unde a pus stelutele?—întrebă Pentelca.

Marița e înse deja atîrnată de gîtul mamei — care de geaba se apără și o sărută cu patemă copilărească.

— Mamițico, fruntea ta e numai o stea și ochii tăi sînt plini de stele, plini — mamițo, ești frumoasă!

— Lasă-mă, selbateco! — Uite, am ajuns!

«Diana» se întoarce tocmai spre canalul Pan-ciovei, unde așteaptă un vapoasă local. Vasele s'au și alipit unul de altul, balustrada e deschisă, puntea, sprijinită de o parte de o bară de fier, în preună oblic cele două poduri ale vapoarelor.

Marița sare jucînd înnainte.

— Bagă de seamă, Marițo! — strigă mamă-sa, venind cu Pentelca în urmă.

Marița se întoarce — cite-va glasuri de bărbați tipă. Mama se oprește de odată palidă, mută, ca o stîncă.

Inse, cît ai clipi, o luntre de pescari s'a băgat între cele două vase — apa ridică pe Marița în sus — au pus-o în barcă.

Se lasă scara vapoasăului și Marița e adusă sus. Toți treceam pe puntea vapoasăului.

Marița e galbenă ca ceara, dar și-a venit în fire.

— Nenorocita! — nebuna! — nenorocita! — bol-borosește mama.

— Dar — zimbește Marița, de și cam jalnic — nu face nimic, mamițico! — disează tot ești sint cea mai frumoasă din toate.

IONA CEL TÎMPIT

Iona cel timpit era par'că făcut pentru petrecerea tineretului desmăţat. Era poate de 18 ani, dar părea un copil de 13 ani. Dacă venea furisîndu-se de la precupeţ ori de la alt negustor unde obişnuia să-l trimeată mă-sa—căci mai de parte nu îndrăznea cu nici un preţ să se ducă—băieţii îl înconjurau sărind şi zbierînd: «Iona! Iona cel timpit!». El, ca şi cînd n'ar fi băgat de seamă, îşi căută încet de drum, ostenit şi gîfîind; cîte odată şovăia chiar, par'că picioruşele subţiri n'ar fi fost în stare să mai ducă trupu-l cel slab. Cînd îi tăiau ast-fel calea şi începeau să-l ghiontească, el le arăta faţa sa nemişcată, par'că din ceară croită şi din ochii lui îi întimpină o întrebare fricoasă. O clipă şedea mut şi nemişcat, pe urmă se făcea ghem, par'că moartea îşi întindea chiar braţele spre dînsul şi căută să scape la dreapta sau la stînga. «Iona! Iona-a-a!» chiuiau băieţii cînd îl vedeau tremurînd. El nu făcea nici odată împotrivire.

Ajuns acasă, dădea lucrurile cumpărate şi se așeză liniştit lingă cuptor.

— Vino, 'ncoace, Ionaş, aci! Iea scăunelul şi pune-te lingă mine — îi zicea soră-sa cu un an

mai mare de cît dînsul, o fată 'naltă, bălaie — şi-şi punea lucrul, la care cosea, de o parte.

Trîndu-şi încet picioarele el aducea scăunelul la picioarele ei. Ea îi luă capul învăluit în întunec şi şi-l pune pe genunchi. El scîncea de-ţi se rupea inima; ea-l mîngăia şi-l dezmiarda în-năbuşindu-şi propriile sale lacrimi.

— Aşa-î că nu sunt timpit?—şoptea el cu frică în cele din urmă, glasul slab tremura.

— Fireşte că nu! Tu ai doar minte, Ionaş, lasă-î să vorbească.

— Şi tu mă iubeşti, nu-î aşa? Şi nu sint timpit?

Şi pe faţa idiotului se respîndeşte un zîmbet de fericire.

— Acuma Iea vioara şi cîntă ce-va!

— N'am poftă să-î aud scîrîitul! Seara poate să cînte pe acoperiş cît î-o plăcea, mormîia aci de obicei mă-sa. Iona rămînea liniştit şi se uită numai la soră-sa urmărindu-î cele mai mici mişcări.

Mă-sa şi frate-său nu-î arătau nici o iubire, avea pe soră-sa şi de dînsa se lipise cu toată patema duhului său slab. Între vecini se vorbea înse despre dînsul că e înzestrat cu un dar al duhului sfînt: cum cînta el din vioară nu cînta nimeni şi totuşi nu avusese nici o dată dascăl pentru asta. Atît numai că nu cînta «bucăţi» şi cîntul său era aşă de minunat de jalnic şi de prost ca dînsul.

Iona locuia în aceeaşi casă în care eu mî-am petrecut cel d'întăiu an al tineretei. Mă cunoştea şi-mî zîmbea dînd din cap vesel, de cîte ori mă întîlnea. Pot să spun că, deşi eram pe vremea aceea un zănatic, nici odată nu i-am făcut vr'un rău. Chipu-i de ceară avea ce-vă sfînt pentru mine. Închipuirea-mî de copil găsea într'însul

ce-va asemănător cu chipurile de ceară ale morților, galbene și străvezii, pe care le vedeam prin sticlă sa în cadre, prin altarele bisericilor.

Era Simbătă. Seara de sfîrșitul verei învăluia totul cu o haină de vrajă. Cerul era albastru închis ca azurul. Pe ici colô licăreau stelute argintii, ca gîndurile unui sfînt și prîntre ele plutea luna mare, luminoasă, cufundînd în strălucirea sa apa și dealurile și poleînd bordeiele joase ca și mîndrele și înaltele turnuri ale bisericilor.

Vieața în mișcare obicinuită Simbătă seara prin case adormise încetul cu încetul. Femeile care mai înainte însuflețiseră curtea și, după isprăvitul lucrului mai stătuseră cam mult pe scări și pe cerdacurile de lemn, erau acum închise în casele lor.

Nu mai pe o singură galerie din catul al treilea mai ședeau doi tineri, o fată și un tînăr, a dincii într'o vorbă de ocazie. Erau logodiți, a doua zi erau să se cunune. Mireasa era frumoasa Mița, sora lui Iona; mire era un tînăr sa, precum se spunea, un șef de atelier foarte dibaci al unei fabrici din Smichow. Acuma îi se areta o slujbă mai productivă într'o fabrică la țară și de aceea avea zor să se însoare.

Ședeau aci de mult. De oare ce mai fusese zgomot prin casă, logodnicii vorbeau numai în șoapte par'că s'ar fi sfiit de lumea cea-laltă și voiau să se audă numai ei; acuma, de oare ce era tăcere peste tot, vorba lor se făcuse mai auzită, par'că ar fi voit iarăși să ia noaptea liniștită, măreată de martoră a fericirei, jurămintelor și planurilor lor. Trebuie să fie mișcătoare fericirea pe care o simt doi tineri amorezați în ajunul legărei lor veșnice.

Nu mai un om în apropierea lor își exprima simțirile mai tare de cît dinșii, dar el nu-l su-păra. Inse simțirile pe care el le exprima nu erau așă de strălucitoare, de luminoase, erau numai oftături jalnice, sunete sfîșietoare, adunate într'un cîntec trist, fantastic. Cîntecul îl cînta Iona timpitul, care mut alt-fel, în sunete era măreț. E drept că nu ieșea din pieptul lui slab cîntecul, un alt grai desvăluia simțurile lui învăluite în crepul visului și graiul acesta era ușor de înțeles, cînd degetele lui albe apăsau, cînd mai încet, cînd mai tare coardele vibratoare, cînd arcușul său scotea ca prin vraja sunete aci prelungi, puternice, aci slabe, muritoare. Avea un dar al sfîntului duh, Iona cel timpit.

Cîntecul lui Iona ținea isonul convorbirei celor doi amorezați fără nici o supărare pentru dinșii. Erau prea ocupați cu ale lor și deprinși cu cîntul lui trist — omul se deprinde cu toate, chiar cu suspinele celui ce moare de foame.

Pe Iona însu-și nu-l vedeau, pentru că el cînta de asupra capetelor lor.

Casa în care locuiau, era clădită după moda veche, uricioasă. Avea un acoperiș în formă de șea, cu două ștreșini, unu către uliță, alta către curte. Cînd era vreme frumoasă, Iona avea obiceiul să se suie în scobitura acoperișului cu viora sa, și acolo se înghemuise și azi.

Era deja sus cînd venise logodnicul surorii sale și minuia arcușul neobosit, cînta un cîntec nesfîrșit de lung, vecinic în coloritul jalei, dar schimbînd mereu expresia. Negreșit, aiurările sale erau departe de a fi compoziții artistice.

De o dată se opri în mijlocul unei note neisprăvite, par'că strunele s'ar fi rupt. Minile cu

vioara căzură în jos, numai fața-i slabă vecinic întoarsă spre lună, remase neschimbată, ca împietrită. După o pauză mai lungă, el se sculă încet, puse cu băgare de seamă vioara și arcușul de o parte și se coborî încet, par'că sperindu-se de proprii săi pași, pînă la marginea streșinei. Aci se aplecă peste ulucă și privi la perechea de desubt.

Un nuraș trecu peste lună.

Jos vorbeau tocmai de dinsul cu glasul șoptitor.

— Mi se pare că astă-zî Ionaș e trist ca nealtă dată. Nu cum-vă a pornit-o mai iute spre sfîrșit? — întreabă mirele.

Iona dădă încet din cap.

— E vecinic trist, sermanul, mai ales de cite va zile, — răspuse Mița. — Mereu mă întreabă dacă într'adevăr plec de aici. Așa-i că-l luăm la noi?

— Chiar de la început nu merge, poate mai tîrziu poți să-l aduci.

Mița îl îmbrățișă.

Iona se retrase încet, se sculă și se îndreptă liniștit spre locul său de mai innainte. Aci se puse iar jos, își sprijini capul pe mîna și se uită iar la discul lunei. Peste obraji i-se rostogoleau lacrimi mari, dar nu scotea nici un scîncet. Buzele se deschiseră încet și el șopti cu glas întretăiat: «Știeam eu că pe mine nu mă iubește ca pe dinsul?»

Așa stătă mult, foarte mult și lacrimă peste lacrimă îi curgea pe obraji. Ca și cînd jalea ar fi voit să-l strîngă de gît—el își zmulse basmaua de la gît și-și șterse cu ea lacrimile.

În sfîrșit, se ridică iute și dispăru în gura podului. Vioara și arcușul le lăsă pe acoperiș.

Iona petrecuse multe nopți în pod, așa că-l căutară abia a doua zi, pe cînd Mița îmbrăca rochia de mireasă. Îl găsiră în pod, spînzurat de basmaoa de la gît.

Mița își serbă nunta abia după cite-vă lună.

DIN POVEȘTILE LUNEI

Luna mă întovărășise multe nopți și în cele din urmă ajunseserăm atît de prieteni, în cît muta căpătă glas. Știea să povestească multe, p'alocurea chiar fabule minunate, ca orî cine, care ziua n'are ființă și trăiește numai din roua nopței, trecînd cu pașii săi peste visurile omenirei adormite.

— Alți urzesc d'intr'un singur gînd o carte întregă — zise luna către mine — fă tu d'intr'o sută o foiță nepretențioasă ; aceasta ți-i meseria !

Noaptea întâi.

Odată, în timpul verei minunate, noaptea era atît de senină, cum nu mai apucasem alta. Umbrele turnului din partea veche a orașului erau tari ca ziua și, după ce trecusem podul cu turn al orașului vechi, podul, riul, orașul și cerul mi se păzură învaluite de lumina zilei — a zilei morților, întunecate ca de o vrajă și slăbite, iar lumina lunei semina cu lumina unui soare adormit. Cerul era albastru-cenușiu, senin, muntele lui Laurențiu și Hradcinul mi se păzură mai departe ca orî cînd și conturile lor, limpezi de o-

bicei, se contopeau acum cu cerul. Praga semina cu o fată, la care cerul plin de speranțe e învăluit cu vâlul străveziu al morței. Luna, clară ca un ochi de pește, înainta melancolică și, cînd mă zări, își începî povestea d'întăiu cu glasul înăbușit, trist. Mai întăiu inse aruncă în riu bucăți de argint albastru, pentru a distra atenția paznicului podului și acesta se puse lingă balustradă și se adînci în priveliștea valurilor, care — jucîndu-se și giugulîndu-se — își aruncau unul altuia argintul, îl înneacă și apoi îl scoteau iar la iveală.

« Astă-zi mi-e nu știu cum pe inemă — zise luna — nu pot scăpa de o amintire tristă. Nu de mult treceam prin Praga vîrsînd șuvoaie de lumină. Ca din întîmplare mă uitai pe o fereastră și zării un chip palid de bărbat, a căruia privire se uita țintă la mine prin geamul lucitor. Chipul acesta nu-mi era strein — mă oprii, mă oltai mai de aproape la om și la interiorul odăiței. Nu recunoscui îndată totul. Mobila, puțină, era uzată. La spatele omului stătea o mäsută, acoperite cu o mușamă ruptă. Ce-va mai încolo un pat în acesta o băbuță dormind. Minunat de drăguță femeie ! Păru-i de sub bonetă era zăpadă, pt, obrajii gingași înfloreau încă trandafiri, ca pe oă brajii unei fete. Nu-mi puteam lua ochii de pe dinsa ! Uitîndu-mă la păreți, zării statuete și portrete de ale scriitorilor renumiți — știeam acum cu cine am aface.. cu mulți ani înainte văzusem pe omul acesta în societate veselă, se bea în sănătatea lui și sărbătoreau într'însul geniul unei stеле nouă poetice. Pe urmă îl pierdui din vedere....

« N'avea lumină în casă, cu toate acestea d'înaintea lui pe fereastră era întinsă o hirtie, mîna

tremurătoare ținea un condeiu de plumb. Fața-i era îmbătrinită, ochiul nu mai avea strălucirea tinereții, căta la mine par'că în praz frigurilor.

— «Puțin: anii am păcătuit și am trăit fără minte ca ceilalți—oftă el—și anii aceștia au fost de ajuns: inema mi s'a ofilit, creurul a secat. Pe atunci visam să ridic omenirea cu gindurile mele, acuma sint ca un schilod, căruia de milă îi s'a dat o slujbă de îngrijitor de bolnavi, ca să păzească niște ginduri schilodite și necoapte. Aveam un viitor mare—serac mi-i trecutul. Pieptul mi se umflă de cîntece, acuma nu sint în stare să scot cîntecul cel mai simplu. Gloria n'o pot ajunge, e pierdută pe veci; viața mi-e greșită spre batjocora celui mai simplu salahor chiar.»

«Adinc mișcat, omul își întoarse privirea de la mine. Aceasta se opri asupra bătrinei care dormea. Atunci el se sculă incetșor și îngenuchîlă lingă pat. Incetșor acoperi cu sărutările sale mina bătrînă, istovită; pentru a n'o deștepta pe bătrîna, el urmă cu glasul tremurător, înăbușit de emoțiune:

— «Prin tine, mamă, și la pîeptul tău am ajuns cîntăreț—o, de nū m'aș fi depărtat nici o dată de inema ta! Tu ești cîntecul cel mai mișcător, viața ta, cea m-i frumoasă melodie; incunurat de glorie ar trebui să fie acela, care ar putea să te cînte pe tine, tu intrupare a cîntecului! Mamă, ai suferit atîta în viață și tot te bucuri de ea; gîndurile mele înse se joacă cu moartea, eu sint și rămîn un cîntec neisprăvit.— Ah! numai unul, un cîntec adevărat aș mai vrea să cînt și acest ultim cîntec ție să ți-l închin, mamă! precum tu odinioară mi-ai cîntat cel d'întăiu cîntec de leagăn.»

«Bătrîna zîmbea în somn; vorbea cu fiul său și-i făcea semne, buzele-i șopteau: Nu te îngriji de imormintarea mea—am pregătit totul—lințoliul—mătăniile...

— O nu, nu înaintea mea!—gemu omul.— Îmi dorești să te văd pe năsălii? Eu nu-ți doresc să mă vezi pe mine acolo. Afară de tine n'am nimic, nici o dorință, nici o speranță. Mai bine e să ne ducem de o dată; cerșetoare, tu ai putea s'ajungi să bați la uși streine—precum cîntecele mele bat la piepturile oamenilor! — El lăsă capul în jos.

«Ieri m'am uitat iar în odăița aceea, fereastra era deschisă. În pat zăcea bătrîna, întinsă și galbenă. Un lințoliu negru, în mină un șirag de mătăni, pe cap o bonetă albă, pe obraji un trandafir. Lingă dînsa fiul ei în haină albă. Chipu-i era și mai îngălbenit de moarte, iar la piept, tocmai în dreptul inemei, înflorea trandafirul singelui.»

Noaptea a doua.

Nu pot să spun cit de frumoasă e Praga, noaptea pe lună. Oamenii dorm, pietrele capătă viață, chiar statuele de pe podul de piatră se mișcă Hradcinul, care ziua e măreția intrupată, noaptea e și mai măreț. Învăluit de un singur colorit întunecos, el cată țință spre cerul înalt, turnu-i drept se ridică pînă la stelele tremurătoare. Și Moldova*) șoptește imnuri și peste valea ei luna se oprește, nu se poate despărți și pleacă nu-

*) Rîul Moldova (Mulda) care trece prin Praga.

mai cînd soarele gelos o gonește. Negreșit mult călătorește luna; dar mî-a mărturisit de multe ori sincer, că n'a văzut încă oraș mai frumos. Dar, ca și călătorul, căruia-i place să istorisească întîmplări petrecute în locuri mai puțin frumoase chiar, tot ast-fel luna îmi povesti în noaptea a doua următoarele:

«In Asia de mează-noapte—începî ea—in țara Mongolilor, am cunoscut pe un Șaman tinăr, preot vrăjitor. Era novice încă și credea, ca și ceilalți, în Șamani, cari îl introduseseră în sfintele învățături. Și într-o seară, pe amurgite, el trecu pentru întăia oară hotarul comunei sale pentru a vrăji sufletele morților, cari pustiau țara cu furtuni, înghețuri și invecuri. Haina lui era mai albă ca zăpada, de briul brodat îi atîrnau pîci de șerpi, cari fuseseră uciși pe cînd eu eram plină. Și el se așeză în pustiū, ridică brațele către castelele negre, care treceau cu vîntul ca corbii, unite cu pămîntul prin coloane de nisip ridicate în vîrtejuri pînă la cer. «Stați!» repetă el de trei ori. «Adormi natură; oprește-te nor; așterne-te pămînt. Ascultați-mi glasul și n'ascultați de duhurile morților noștri cari—cu ură pizmașă—ne nimicesc viața prin ciumă, foamete și alte plăgi. Curată mîe vorba și mai curată fruntea de cît duhurile mohorîte ale pustiului Gobi. Inseninează-te cerule; furtuni opriți-vă!—repetă el iar de trei ori și făcu semne ciudate cu mina.

Dar trimbele de nisip se apropiau, vîntul urla ca apa în cădere, așărul se întunecă, întoarnă ca zăpada ce se topește. Ochiul tinărului Șaman arătă mirare. El se uită îndată spre satul său; acesta era deja cufundat în noapte și el nu-l

mai vedea. Ochiul său se însufleși înse din nou de o convingere puternică și el iar întinse minele. Glasu-i domoli și întrerupse asaltul vîntului și nisipul îl lovi în ochi.

«Înapoi, în pustiul Gobi, voi cari trăiți în aer și în ape, pe stînci și pe ghețari. Vieța e mai puternică de cît moartea, omul mai liber ca natura. Înapoi, pînă nu rostesc blestemul a tot puternic al Șamanilor...»

«Dar vijelia îl izbi în piept, norii se puseră pe dînsul, Șamanul căzu în genunchi. «Vă conjur» mai bălbăi el în mijlocul miilor de tunete, o movilă de nisip se așternu peste dînsul.... Satul fu nimicit, vijelia porni asupra altora și din depărtare i se auzea mugetul, ca un urlet batjocoritor, batjocură îngrozitoare a credinței omenesti.

«Eu ieșii d'între nori și-mi aruncaî ochii asupra pustiului. Pe nenorocitul Șaman înse nu-l voiî mai vedea, pînă cînd vîntul va împrăștia mormîntul și atunci el va fi numai o grămăgioară de oase albite.»

Noaptea a treia.

«Jucău în Jardin Mabilie—începî luna.—Nenumărate lumini scilipeau prin desișul verde al copacilor și treceau pe furiș peste pajiști; nici nu puteam pătrunde pe unde înghesuiala era mai mare. De o dată luminile din chioșcul muziceî slăbiră pentru a da cancanului o înfățișare mai romantică. Mă uitai într'acolo și cercetaî pe oameniî.

«Nu erau mulți dăntuitori; se adunaseră femei ușoare cu dăntuitori platiți și formaî o mulțime de insule mișcătoare. Privitoriî se grămă-

deaă mai ales împrejurul unui mosafir. Tocmai cînd eu îmi aruncam privirea într'acolo, omul se despărți de grupuri și se depărtă încet de rotundă. Prin aceasta omul îmi deșteptă interesul și eu îl ispitii cu raza mea ca să ieasă și mai departe.

«Era foarte necăjit. Mabelle, atît de renumit, nu era în stare să înveselească pe un om care venea pentru întâia oară la petrecerea de acolo. Cu brațele împreunate d'innapoî, omul cobora alea de tufe și vorbea cu glasul pe jumătate cu sine însu-și: «Mizerie îngrozitoare a oamenilor, vai de tine că trebuie să mai zîmbești! Fie-care zîmbet silit care aici vrea să pară desfrînat, mă străpunge ca un cuțit, ca ruga unui cerșetor care îngînă: Indurați-vă de mine, vreați să mă trăieșc în mizerie — nu vreați să vă cad belea cu chipul întristat, uitați-vă la mine, pot să și rid. Singele-î izvorește de pe buze și cerșetorul zîmbește! Și noi avem partea noastră de vină în mizeria lui, el o simte și totuși ne suride, pentru că — vrea să trăiască. — Mizeria acestui loc mă îngrețosează—ce trist e, cînd lucrurile au ajuns aci! Ființi nenorociți! Își silesc ochii ca să scape scinteii și într'înși mormintul îi rinjește; buzele zîmbesc ispititoare și gura se strînge de durerea disprețului de sine însu-și, în inemă e un gol și un pustiū mistuitor și trupul sare în sus în topăituri vesele, piciorul obosit zboară pînă peste cap—cu cît mai sus cu atît mai bine; cu cît zîmbetul e mai fericit, cu atît cîștigul e mai mare; mizeriei plîngătoare omul îi dă gologani, celei rîzătoare—aur. Și ce urme de spirit bogat în cîte un chip! O lume întreagă de gînduri se oglindește într'însul, dar gîndurile nu sint cugetate

pînă la sfîrșit, învăluite de o desperare, căreia îi e silă de sine însa-și și-î e scîrbă și-î obosită. Cine ți-a călăuzit penelul, nemuritorule Couture, cînd ai zugrăvit prăbușirea Romei și ai pus mizeria întreagă a unei lumi căzute, într'un singur chip de femeie!

«De odată el își intrerupse monologul cu un gest de supărare și ridică mindru capul: La urma urmei ce-mi pasă mie de acestea,—urmă el. — Să mă plictisesc chiar din ziua întâia în cel mai vesel oraș din lume? Chiar locul pe care stau nu e lipsit, pentru mine, de amintiri puternice, care-mi aduc aci pe aripî de vrajă, țara din care am plecat. În partea aceasta a Parisului, zice legenda, s'au făcut cele mai vestite lupte medievale; pînă aci au innaintat cavalerii noștri viteji, pentru a minui armele lor greoaie. De cîte ori n'a zburat fama Bohemiei pînă pe termurile Senei și de cîte ori nu s'a răspindit peste toată Europa numele de bohem....»

«Nu'și isprăvi vorba. Două cocote tinere de tot își aruncaseră ochii asupra streinului, îl urmăriseră apoi și acum una îl atinse ușor cu evantaiul de mină.—Domnule, sinteți strein aci!—Firește.—De sigur, spaniol!—Nu, sint bohem!—A, ungur prin urmare!—V'am spus doar, sint bohem!—Așa-î cheamă pe poloni? ori pe ruși?—Nu.—Atunci ce-î un bohem?

«Nu mai căpătără nici un răspuns, tinărul fugea pe alee spre ieșire. Ca și cînd l-ar fi urmărit întrebarea cocotelor, care cunosc toată lumea: «Atunci ce-î un bohem?» el fugi afară, atît de iute în cît chiar gardiștii se uitaū bănuitori după dinsul. Alergă peste cîmpiile Elysée la capătul cărora se innalță obeliscul de la Luxor,

acolo unde a stat odinioară ghilotina — cea mai selbatecă jucărie a spiritului istoriei universale.»

Noaptea a patra

Spre apusul cerului se vedeau nori cenușii palizi, îngrămădiți în așa de mare număr, ca pățaniile în mintea omului încărunit și de asupra lor plutea luna grăbită, când ascunzându-se, când ivindu-se iar; n'apucă să ieasă de după un nor și se ascundea îndată după altul. Nu vorbea.

— Se vede ca azi-ți-ai pus de gând să taci? — întreba ei.

Luna dădu la o parte un nor mare și ieși în cercul albastru.

— N'am chef—respunse ea—și nu știu de ce; oare le e mai bine oamenilor?—Îmi pareți ciudați cu viața și cu părerile voastre. Dar, fie cum o fi, mie-mi sinteți dragi așa cum sunteți și vă însoțesc cu plăcere în drumurile voastre. Ieri am descoperit iar o parte a firei voastre; frumoasă nu prea e.

*Lângă podul plutitor din orașul vechi, erau culcați doi oameni, amândoi îmbrăcați pe jumătate în zdrențe. Unul d'între dinșii se uita țintă la pod, zimbea și povestea:—Firește, vara trăiesc tot-d'auna cinstit; în cursul verei, un oraș mare tot dă unuia saū la doi inși adăpost cinstit. Dar cînd vine vara, oamenii fac de o dată prostii, par'că n'ar putea îndura căldura verei și sar frumos unul după altul în apă, pentru a se recori. Din cînd în cînd, de foame, zic ei. Ei, eu șed colea culcat și aștept. Cum își face unul vînt în apă eu dezleg luntrea și-l scot dintr'însa de se poate; pentru asta oblăduirea îmi dă o res-

plată. Dacă-î mort, îl las să innoate mai departe, caute-și norocul mai încolo. Azi înse, nu făcea. Nu mai era mult pînă la miezul nopții, de o dată flutură peste balustrada podului o rochie albă și după asta un lucru greu căzu în apă, iar pe pod resună fluerul gardistului. Persoana se ținea încă de asupra apei, cînd eu mă apropiai de dînsa, dar avui mult de furcă pînă să ridic mîierea în luntre. Era tinără și cum se cade. Înainte de a ajunge la term, ea-și veni în fire și mă rugă pe toți sfinții ca să n'o duc la mal —știți acolo stătea gardistul. Eu îi făcui pe plac și cu toate amenințările, mă întorsei de la mal spre Kleinseite.

Acolo o dusei curînd la soru-mea, unde-și schimbă îndată haina; a ei era, firește, learcă. Pe urmă alergarăm la grădina iezuiților, acolo era muzică. La joc aflaî apoi toată povestea cea nostimă. Se certase noaptea la joc cu drăguțul ei și fugise pe urmă. Cum era cam afumată, îi veni gîndul să se înnece. Riserăm cu multă poftă de asta, ea știea să-ți omoare uritul. Dimineata o însoți acasă, la Frantischek. Cînd intrarăm în casă, ușa era deschisă și văzuî pe o femeie întinzînd și îndreptînd mădularele unei babe moarte. —Mama era de două zile pe moarte—zise drăguța mea—dă-mi o jumătate de florin, poate să am nevoe de ce-va.—Începui să se certe cu vecina, care ar fi furat moartei cite-va trențe și eu o ștersei. Păcat chiar de o jumătate de florin; mă prînd că și-a îngropat pe mă-sa fără nici o bătaie de eap. »

Noaptea a cincea.

Basmele lunei nu erau vecinic tot una de lungi. Adesea ajungeam la pod tocmai cînd luna apunea; altă dată ieşeam deja de pe pod şi ea nu resărise încă. Atunci mă urmărea în goană pe uliţi şi-mi aşternea în cale—cum putea, peste acoperişuri—lumina-î.

— Ieri am dat peste un flăcău cu haz—îmi povesti ea în noaptea a cincea.—Şi el venea peste pod. La spatele celui d'întăiu turn al podului el se opri, pentru a se uita la mine. Un chip frumos! De pe cap îi cădeau plete moi, bălai; peste faţa regulată, palidă, plutea un zîmbet uşor al celei mai mari fericiri; ochiul strălucea, dar fără lustru, ca o apă lină la lumina mea deplină.

«—Luceşte, luceşte, lună, singură—începî el încet.—Dar se opri, clătină din cap şi porni vitejeşte înaintea. Pasul îi era cam nesigur, ca şi atunci cînd un vinticel uşor leagănă o creangă. «Zău, nu vreau să-î poruncesc eu, lucească unde vrea—fie-care să facă ce vrea. Dacă nu-î vine ei greu să se plimbe prin cer... şi fără picioare! —Cum î-ar şede oare cu picioare?—Dacă ar avea, să zicem, picioare strimbe, ca buclele cirliantate de bărbier, băieţii de pe stradă... ce are aface! Dacă î-ar veni poftă să facă o baie şi să se culce la soare, picioarele ar putea uşor... Dar azi umblă şi picioarele mele... Şase zile să bei, omule, iar a şaptea să dormi—mine vreau să dorm, tot mi s'au dus banii. De m'ar vedea drăguţa—un ideal beat!—Idealurile astea sînt o prostie—dacă strigi pe lunatec pe nume, atunci cade.—Beat de bere sau de idealuri, e tot una—şi dacă-ţi dai seama, că nu poţi servi spiritul după dorinţă,

atunci serveşte hoitul şi asta e faptă cuminte. Idealştilor poţi să le dai tot-d'a-una dreptate, pentru ca.... Ah, ce căldură! cine ar căuta-o în bere! Mai 'nainte nu puteam suferi pe cei cari beau bere şi acuma-î»....

Nu mai ascultam de vorbele lunei şi, cu paşi grăbiţi, ajunsei la capătul podului. Pe *Ring* (pieată) luna iar îmi atînu calea.

— Nu m'am putut opri de a da o raită pe la gliptoteca (galeria de sculptură) din München. Un satir tînăr, de piatră, suride atît de fericit din somn, atît de fericit şi de îmbătat, în cît nu-mi puteam lua ochii de pe dinsul. Piatra, vie parcă...

Iar scăpai de dinsa, căci la ce folosesc toat acestea? Asemenea lucruri se pot întimpla orî cui, nu numai unui satir sau unui bălăior.

Noaptea a şasea

Proasta de lună! Cît e de plicticoasă! Trebuie să vadă camera morţilor ca şi odaea miresei, mişcarea uşoară a pasărei ce doarme şi ochiul fascinator al jaguarului. Pe urmă povesteşte toate, ceea ce se cade şi ceea ce n'are nevoie să ştie fie-care. Ea e dată pămîntului nostru ca spioană de poliţie

— Deună-zî ai avut o serbătoare naţională? — întrebă ea.

— Apoi doar o ştii!

— Negreşit, negreşit am fost privitoare. Veneam din Bohemia tocmai cînd se întorceau de la ruina, la care se urcaseră. Gălăgia resuna pînă hăt departe — cîntece zgomotoase, muzică, uruit de trăsuri — miile de glasuri zgomotoase se confundau într'un vijit al unui fluviu mare. fundau într'un vijit al unui fluviu mare.

«Peste oraș plutea un reflex, lumini multe se zăreau de departe, cu toate că strada spre ruină trece prin cea mai seracă mahala a orașului. Mahalaua aceasta e icoana puterii voastre, a viitorului vostru, serăcia e podoaba voastră și din serăcie s'a ridicat odinioară cea mai puternică religie. Ce să caute în orașul acesta bogătașii! Ei pun să li se împodobească locuințele, dar lucrătorii muncesc și banul întrebuințat pentru asta nu e măcar ban pentru acești domni. Afară înse, lingă poarta dărăpănată, acolo e adevărată serbătoare. Aci oamenii nu fac serbătorea numai pentru a petrece bine cîte-va ceasuri. Muncitorul jertfește o jumătate de zi numai pentru a aduna verdeată, pentru a-și împodobi căsuța și a acoperi tencuiala stricăată; cu vâpsea roșie grosolană, omul a scris pe perete: «Trăiască patria!» Nu s'a dus la ruina de pe deal. Domni de acolo sînt atît de frumos îmbrăcați! El s'a așezat d'innaintea căsuței sale, vorbind cu cuvinte alese, minele-î tremură de bucurie, care deșteaptă și oare care frică. Trăgeam cu urechea la zgomotul ce se apropie —poporul se serbătorește pe sine însuși, iar el e un membru al poporului! Numai o singură căsuță e lipsită de orî ce podoabă. Căsuța asta are numai un singur ochi de geam și aparține unui bătrîn slab și serac. Acesta nu mai e în stare să-și aducă verdeată și frunziș, mina tremurătoare nu mai poate minui penelul. A făcut tot ce-î stătea prin puțința punînd la fereastră icoana sfîntului Wenceslav și lingă dînsa două cărți mari închise. El am înfășurat ferestruia cu lumina mea.—Bătrînul e ingenunchiat la fereastră; minele-î sunt împreunate, par'că s'ar ruga; asta

n'o face înse, deși buzele -î se mișcă, pentru că urechii atente îi se pare că aude de departe glasuri de îngeri, cari îi cîntă și lui osanale. Ochii bătrînii plîng, mîrgăritarele de lacrimi se scurg șiroaie. Mulțimea se apropie și trece podul de lemn. În capul ei, bărbați venerați ai națiunei; unul scrie mult, pentru a face ca poporul să se ocupe de dînsul; altul vorbește mult, pentru ca să-î meargă vestea—„ura!“ resună d'innapoia lor, iar bătrînului îi se pare că vede plutind d'innainte-î îngeri, îngeri păzitori ai poporului. Plini de entuziasm, trec bărbații acestia pe sub ferestrele lui, peste dinșii filfăe steagurile, în urma lor mulțimea jubilează! Ei nu văd pe bătrîn și lacrimile lui; ei nu știu că volumele, de care se reazimă el tremurînd, sînt evanghelia și cronica bohemă. Mulțimea se inghesue veselă în urma lor, zgomotul se pierde în depărtare, bătrînul plînge ingenunchiat. —Oare fundul riurilor voastre e plin de mîrgăritare?!»

Noaptea a șaptea.

— Stăteam de asupra unui orașel de provincie—incepî luna agale—și mă uitam cum scoteau peștii capetele, curioși, într'un basîn mic. Peste un zăgaz nu prea înalt și în parte dărămat veneau cîntece vesele și nu puteam să spun cu siguranță dacă lumina mea sau sunetele acelea erau pricina pentru care apa se încrețea ușor. Dintr'o căsuță mică se auzea miriuitul unui contrabas, gemetul vioarei și gălăgia clarinetei; pe lingă asta niște flăcăi chiuiau, iar fetele se cînteau cu Rosoglio. Femea de gazdă își îngropase azi fetița de cinci ani, iar oamenii jucau

peste mormîntul ei, voind să gonească jalea din casă. Gîndeam în mine așa, cum mama, istovită, se va duce să se culce : ochii-i osteniți nu se pot închide, ei cată țintă la locul unde dimineata încă stătea sicrișul acoperit cu flori—și într'însul zăcea un îngeraș palid, cu o cunună peste părul negru.—Pe cînd stăteam așa îmi întrerupse șirul gîndurilor o ființă mică, omenească, ce se furișă pe ușa casei afară. Era un băiețaș drăguț, cu obraji rumeni, durduții și cu părul creț. Degetul cel mare de la mîna stîngă era băgat între buzele încăpăținate, din ochișorii triști curgeau încet lacrimi șiroaie. O clipă el stătu rezemat de ușorii ușei, apoi se uită nehotărît în căsuță și se apropia pe furiș de basin. Acolo se așeză jos sub o salcie, își aținti ochii asupra mea și lacrimile i curseră mai îmbelșugate.

«I-au îngropat pe surioara mai mare. Cît de dragă i-a fost. De feră e dor de dînsa și ar fi și mai mîhnit dacă vremea jocului nu i-ar fi atît de scurtă. Așa înse, mama, pentru care el e o mîngăiere, l-a dus peste tot locul cu dînsa ; a fost cu dînsa la preot și la cioclu și nici o dată n'au mai fost în casă la dînsii atîția oameni ca acuma.—I s'a dat voie să se joace cu florile de pe sicriul surioarei și din rochița moartei i s'au dat resturi, mai lungi ca el însuși și atît de subțiri, de putea să vadă prin ele, și pe urmă, muzică, făclii, fete în alb — toate atît de frumoase, se simțea atît de fericit și de odată!.... Una d'între fetițe i-a plăcut mai ales. Era cea mai mare din toate și rîdea mai tare, flăcăii o ciupeau de obraji, ea înse își puse băiatul pe genunchi, se jucă cu dînsul și-i dădu Rosoglio. La cină el voi să șadă lingă dînsa, mama înse

il goni, ca să nu stea în drum. Atunci inimioara-i se îngreuia, totul îi se păru de o dată străin, nu mai putea sta între oameni și se furișă afară....

«Băiețașul șezu mult acolo, îi se păru o vecinicie. Muzica-i se părea nespuns de tristă, inema-i par'că se sfîrșea. În sfîrșit, lacrimile-i se uscară, plînsul conțeni, numai cîte un oftat îi se zmulgea din cînd în cînd din pieptu-i tînăr, ca un eco. În căsuță nu prinseseră îndată de veste de lipsa lui, căci abia acum mama-i tînără se ivi în prag, se uită în toate părțile și strigă : „Carol ! Carol ! Unde ești ?—Carol !..“ Copilul își opri resuflarea, dar nu răspunse, nu se dădu de gol. Mama înaintă cu ciușă pe pași, îl chemă, iar apoi se întoarse. Numai o dată de l-ar mai fi chemat, o singură dată, el i-ar fi răspuns—așa înse—nu ! Incăpăținarea mai ținu o clipă numai, băiețașul se repezi plîngînd cu hohote sub ferestrele căsuței. Mai mulți mosafiri ieșiră iute pe ușă și-l duseră înăuntru. Clarineta amuți pentru o clipă, dar își continuă apoi cîntecul vesel, se vede că totul se îndreptase!»

Postiți de ascultați palavrele lunei asupra începuturilor neatîrnărei omenești, ca Jean Paul ! Totul o interesează pe fecioara asta bătrînă—fericită bunică, ce are încă un ochi atît de limpede de copil.

Noaptea a opta.

Luna tremura așa de ciudat, în cît nu am putut să n'o întreb de ce.

— De ce dai din cap ? Se vede că te miri de ceva, bătrîno, tocmai tu, la vîrsta ta și cu slujbata !

— Firește că mă mir de un lucru.

— Anume?

— Ia poporul tău e un popor ciudat! Mă uitam deunăzi peste un sat. În bătătură petrecea tineretul. Tinerii cîntau. Trăgeam cu urechea la cîntecele lor, — căci mă dau în vînt după cîntece și eu însa-mi deștept cite odată unele, și apoi plutesc cit se poate de tăcută, — pentru ca fie-care ton să aibă un resunet mai tare.

Dar chipul vostru de a cînta mi-se pare cu totul enigmatic. Cîntați de chef, par'că ați fi copii; chiuțiți, par'că ați vrea să jucați; ba, mi-se pare că și voi cîntați ca paserea în vis, care nici nu știe de cîntă.

«Cîntul vostru e copilăresc și doar voi sunteți moșnegi: sunteți cel mai bătrîn dintre neamuri prin încercări și lipsuri. Moșneagul nu cunoaște cîntecul, moșneagul povestește numai și, dacă un gînd melodic se deșteaptă într'insul, acela e ca floarea albastră a clopoțelului pe tîrîșul unei cetăți dărăpinate, care-și spune cîntecul într'un suris mut.

«Fie-care națiune cîntă în felul său!

«Sub stejarul liniștit, cîntecul e cu înțeles; în văi înflorite, e ca o floare ușoară; pe malul arzător al mării, ca un foc mistuitor; în țara faptelor eroice, ca niște lovituri de paloș; în țara munților înalți, ca vulturul cel falnic, ca o umbră melancolică, ori ca un șuvoi săritor. ca o burueană de leac—din toate astea voi n'aveți nimic.

«O țară frumoasă, cîmpii mînoase, dar o frumusețe sfîșiată, un belșug împrăștiat.

«Obrajii poporului tău se rumenesc numai cite o clipă, ca și zăpada; norocul lui înflorește numai

ca iarba,—pune degetul dedesubt și ai desrădăcinat'o.

«În țara voastră frumoasă, soarta v'a dat viscole de Miază-Noapte.

«Furtuna oceanului omenesc trece mereu peste voi, vijelia întimplărilor împrăstie fără milă florile voastre în toate părțile, zmulge copacul abia crescut al vieții voastre, cerul e întunecat de cenușa osemintelor omenești și din stînci s'aud gemete și jale.

«Vijelie ar trebui să fie cîntul vostru, de cite ori cîntați și voi înnotați în visuri de copii!... Nu vă înțeleg. Fericiți oamenii, nici nu știți cit de mare vă e nenorocirea!— Voi...»

— Lasă, babo, lasă! Nu-î nimic dacă începem mereu din nou! Muncim și puțin ne pasă dac'o facem pentru vecii vecilor. Și tu dai lumină și nu știi pentru ce. Remii cu bine, bătrînico—nu te supăra, dar lasă-ne în pace!

Noaptea a noua.

Luna nici nu se arată. Noapte pe pămînt, noapte în cer. O căutam în plimbarea mea obicinuită, mă opream la fie-care colțisor mai luminos, care părea a avea chipul unui cerc—dar, nici urmă de lună. Așa se încuie cite un prieten în casa lui, nu se uită afară, nu răspunde la bătea noastră în ușă, nici la chemarea noastră; vrea să fie odată singur, chiar prietinia noastră îl supără. Eu străbăteam nourii cu gîndul și mintea mea vedea luna plutind prin pustiu nemărginit. Era tristă și retrasă în sine, adîncită în gînduri, nici nu băga în seamă lumea și totuși calea pîerea în urma ei, ca vieța în urma omului.

Astă-zî, într'adevăr, îmi pare rău de lipsa ei; ce bine mă-ar fi prins vr'un basm frumos d'alei, tot ne era urit în birtul nostru în seara aceea. Murise unul de ai noştri, astă-zî îl întovărăşiserăm la locaşul de veci şi sedeam acum singuri, numai cu gindurile la dînsul. Toată vorba era despre dînsul; altă dată nu mai conteneam cu cîntecile, astă-zî cîntarăm numai o singură dată—cîntecul de predilecţie al reposatului. Scaunul lui era gol şi pe masă, în faţa lui, un şervet alb, ca de obicei, cutia cu chibrituri, o pipă deşartă şi un pahar deşert se aflau de asemenea acolo, paharul îmbrăcat de chelneriţă cu crep negru. Totul era aci—totul deşert. Chiar cuiul din colţ, de care obiceiul el să-şi atîrnie cheia casei, era văduv; stăpinul îi plecase şi noi înşi-ne îi încuiasem casa nouă în urma lui. Pieptul ne era deşert ca bolţile unei biserice, de care resună cu mai multă putere cîntecile de jale. Nu eram în stare să facem o singură glumă şi, cînd ieşirăm din birt, unul întonă încet cîntecul mortului; ne despărţim, de sigur că toţi cîntam în parte strofa începută.

Eu o repetasem de mai multe ori, înainte de a ajunge la pod—azi mi-ar fi părut atît de bine să întreb luna dacă e adevărat, că noaptea morţilor sînt mai puţin morţi, că ei urzesc visuri minunate şi că luna-i spionează, cînd trece peste mormintele lor. Ah, obraznica! crede.... ba nu nu! Tocmai îmi vine în gînd: de ce tot-da-una vorbim de rău pe prietenul viu, chiar cînd e departe, în vreme ce morţilor le iertăm toate. Alunecă înainte peste nourî, prieteno, nu vreau să te plictisesc şi, dacă voii vrea să rămîn singur, fă—te rog—ca mine.

SILUETA

Arşiţă dogoritoare... o după amiază de vară în Bucureşti. Oraşul a prinzit şi-şi face siesta de vr'o trei ceasuri, impusă de soare. O linişte neturburată ca într'un pustiū; chiar birjele, al căror uruit ţine de obicei pînă după miezul nopţii pe stradele Bucureştilor, chiar ele nu se mai aud de mult. În liniştea asta a sudului, e ceva fermecător, vre-un vis argintiu, fără dezlegare.

Eu şed la fereastra deschisă, la umbră. Surtucul l-am scos şi acum mă apasă şi restul îmbrăcăminţii. Fumul ţigărei pare că-mi pune lut pe limbă, totuşi n'o arunc. N'am nici un gînd, nici o dorinţă, dar nici o mulţumire; nu e nici petrecere, dar nici plictiseală.

În tot hotelul nu se mişcă tipenie de om. Numai ciceronele*) meu, pe care, din necunoştinţă, l-am chemat prea de vreme, seade în colţul cel mai umbrat al odăii mele pe un scaun de trestie, aţipit într'o dormitare uşoară. Cilindrul său cel alb l-a pus sub scaun.

— La D-voastră şi podeala e ca pe masă.

Cite-va clipe mi-am omorît uritul privind cum sprincenele -î sure se încreţesc şi se desfac, cum gura-i se strînge sau îi se strîmbă, iar dreapta

*) Călăuză.

sa, de cite ori o legănare prea tare din cap îl deşteaptă, cată maşinaliceşte sub scaun fără a putea ajunge la cilindru. Şi iară-şi cite-va clipe mă uit în tăcerea de afară, la cer şi pe acoperişuri, a căror umbră în această vale a oraşului e ciudat de lungă pentru o după amiază de sud.

Cerul e nemăsurat de departe, prea sus boltit, aerul atit de curat în cit chiar un ochi slab vede departe—da, departe! Cele cite-va sute de turnuri din Bucureşti sînt învălitate cu tinichea roşie deschis sau albă. Roşul sub soarele de amiază produce aproape dureri, iar albul strălucitor orbeşte ochii. Privirea se întoarce mereu către streşinele cele mai apropiate şi către curticica vecină—sau către curtea mare? —nu pot să văd tot spaţiul oblic.

Iată—de două ori climpăneşte ce-va în văzduh şi pe acoperişul jos de peste drum se aşează o stăncuţă. Sprintenă sare pe coş. Trei acopereminte, unul mai 'nalt de cit celălalt se întilnesc aci şi muchii şi colţuri sînt cu grămada. Stăncuţa a dispărut la spatele coşului,—iar s'aude un climpănit şi o altă stăncuţă s'a pus pe acoperiş. Asta se întinde curioasă şi-şi învîrte gîtul în toate părţile. Acuma se arată cealaltă şi cum o zăreşte pe cea d'întăiu, se ascunde. Prea tîrziu! aceea a zărit-o şi s'a şi repezit după dînsa apoi se zăreşte în partea de d'incolo şi amîndouă încep un fel de baba, oarba, pînă cînd cea nouă a obosit. Atunci se ridică în zbor şi se lasă de o dată lingă tovarăşa sa, care nu mai fuge. Lipite una de alta într'un colţ umbrît, cîoc în cîoc clipesc amîndouă vesele din ochi.

Un ghiont, un scîrţîit lung în curtea de alături, cum îl produce deschiderea unei porţi mari. Eu

n'o văd chiar pe dînsa, dar umbra unei jumătăţi de poartă se lungeşte din ce în ce mai mult în curte.

Şi un alt scîrţîit—umbra unei oişti se zăreşte, umbra unui om care trage de orcie, în sfîrşit umbra unei carete mari, totul scurtat în chip bizar şi par'că retezat la capăt.

Omul—vrea să zică umbra lui—dispare şi se arată iar; după sprinteneala lui, trebuie să fie un bărbat tînăr, voinic, cu barbă, 'nalt la stat, cu minecele cămeşei sumese. El freacă cu cirpa şi cu peria—un joc interesant, o umbră de om lucrînd şi omul nevăzut! Poate de zece ori în şir repetaî scînd epigrama franceză:

A l'ombre d'un rocher
Je vis l'ombre d'un cocher,
Qui, avec l'ombre d'une brosse,
Frottait l'ombre d'une carrosse(*).

Acuma vin roţile de d'innapoî la rînd—dar omul se opreşte de odată şi întoarce capul. E singur încă? Nu. Umbra unei damicele, de sigur tinere şi elegante, e în faţa lui; rochia lungă, capul fără indoială cu bucle bogate, pe pălărioara cea mică îndesată pe frunte, se leagănă două pene mari.

Iată că umbra femeescă creşte în lungime, pune mîinele pe umerii celei bărbăteşti, cea bărbătească îşi încolăceşte braţele cele mari împrejurul mijlocului celei femeieşti — gură în gură—tocăitul sărutărilor aruncă pare-mi-se umbră—o siluetă admirabilă, fermecătoare!

Sare de o parte umbra femeescă... cea băr-

(*) La umbra unei stînci—văzui umbra unui vizitiu — care cu umbra unei perii—freacă umbra unei carete.

bătească după dinsa. Să fie dama cu penele drăguța vizitiului?

— Ei, Domnule, Domnule!

— Da, îndată, iacă vin—tresare ciceronele și bagă mina sub scaun.

— Șezi liniștit. Voiam numai să aflu dacă în București și femeile de rînd, știți D-ta, lucrătoare și slujnicile se îmbracă luxos?

— O da, Domnule, da! Aici totul e eleganță. Femeile bogate sînt mai elegante de cît cele din Paris, pre cît am auzit, și cele sărace nu sînt alt-fel. Dacă n'au în fie-care lună cite o rochie nouă, li se pare că e rușine... Și de aceea iea de unde nu e și cumpără, cum poți—dacă-ți dă mina. Domnule, ruină, Domnule!

Bătrînul oftă clătînd din cap.

Afară se aude un tropot de cai, urmare la jocul umbrelor. Văd cum vizitiul îmbrăcat acuma cu cilindru în cap, pune caii, cum aceștia bat din picioare nerăbdători, ridică din cap, își bat șalele cu coada. Vizitiul sare pe capră și așteaptă. Nu mult, cite-va umbre se arată și se înneacă lîngă trăsura.

Greoiu se urecă un Domn bătrîn, în urma lui sărînd o femeie tinărară—umbrele celor două pene cunoscute mie zboară peste locul slobod—și după femeie vine sprinten un tinăr—trăsura se pune în mișcare, urufe pe pietre, totul dispăre.

— Domnule, întreb eu, cine șade alături? — Aci?

— Un bancher bogat, foarte bogat. Miine e nunta fie-sei. Ginerile nu știu de unde e—a sosit de erî. Și nici nu e așa de bogat ginerele, dar fetei i-a căzut cu trone—a dat norocul peste dînsul!

LA TREI CRINI

Mi se pare că a fost nebunie. Pulsul îmi bătea turbat, singele îmi clocotea.

Era o noapte de vară, caldă, întunecoasă. Atmosfera sulfuroasă, moartă, din zilele trecute se adunase în sfîrșit în nouri negri.

Seara un vînt selbatec bătuse, pe urmă izbucnise o furtună groaznică, șuvoaie de apă cădeau la pămînt și furtuna și ploaea țînură pînă noaptea tîrziu.

Eu ședeam sub arcadele de lemn ale birtului *La trei crini*, de lîngă poarta Strahow. Un birt mic, pe vremea aceea cercetat mai mult Dumineca, pentru că atunci petreceau cadeții și subofițerii la sunetul unui clavir.

Azi era tocmăi Duminecă. Eu ședeam sub arcade la o măsuță lîngă fereastră, singur de tot. Tunetul puternic bubuia aproape neconținut, ploaea bătea în streășina de deasupra mea, apa cădea în șiroaie stropitoare la pămînt și pianul din salon avea numai pauze scurte de odihnă, pentru a urma apoi clîmpănitul.

Cit-va timp mă uitai pe fereastră la jocul părechilor vesele, pe urmă iar mă uitai afară în grădinița întunecoasă. În restimpuri, cînd un fulger

mai luminos trecea, vedeam pe lingă zidul grădinei și la capătul arcadelor grămezi de oseminte omenești. Acolo fusese într-o vreme cimitir și săpătămîna trecută se săpase tocmai pentru a scoate rămășițele. Pămîntul era încă răscolit, mormintele închise.

Dar nu aveam răbdare să stau mult la masă, ci mă sculam mereu pentru a mă duce la ușa, dată de părete, a salonului și a fi aproape de tot de dănuitori.

Acolo mă atrase o fată frumoasă, de vr'o opt-spre-zece ani. Înaltă la stat, forme pline și calde, păr negru, scurt, respirat, fața ovală, netedă, ochi deschis — o minune de fată!

Inse, mai mult de cît ori-ce ochi mă fermecaseră. Ca apa de limpeză, ca adîncul apei de enigmatică, așa de greu de mulțămît! Asemenea ochi îți aduc aminte de vorbe: «Mai curînd se va satura focul de lemne și marea de apă, de cît una cu ochi frumoși de bărbați».

Ea juca aproape neîntrerupt. Dar știea prea bine că-mi ațîțase luarea aminte. Cînd în timpul jocului zbura pe dinnaintea ușei, unde stăteam, tot-d'auna își înfigea privirile în mine și cînd lunecă mai departe prin salon, vedeam și simțeam, că privirea ei mă atinge la fie-care întorsătură. După cît văzui, ea nu vorbea cu nici unul dintre dănuitorii săi.

Eu iar ședeam la ușa. De și fata era în rîndul cel din urmă, privirile noastre se întîlniră îndată.

Cadrilul era pe isprăvite, figura a cincea trecuse.

De odată, o altă fată intră ca o vijelie în salon, abia trăgîndu-și sufletul și udă learcă. Ea innaintă pînă la cea cu ochi frumoși. Muzicanții

întonau tocmai figura a șeasa. În mijlocul lanțului d'întăiu, noua venită șopti ce-va la urechea celeia cu ochi frumoși. Aceasta făcu un semn din cap tăcînd.

Figura a șeasa ținu ceva mai mult, pentru că un cadet nostim conducea. Cînd se isprăvi, fata cu ochi frumoși se mai uită o dată spre ușa grădinei, pe urmă ieși pe cea din față, o văzui acoperindu-și afară capul cu fusta de asupra și dispărînd.

Mă întorsei la locul meu singuratic. Furtuna începea din nou, par'că nici n'ar fi fost încă. Vîntul vuia cu glasuri proaspete și fulgere suiau și coborau prin văzduh. Eu ascultam turburat, dar gîndeam, — la fata cu ochi minunați. Tot nu era de gîndit să mă duc acasă.

Poate să fi trecut vr'o jumătate de ceas, cînd intrai iar în salon. Aci iar stătea cea cu ochi frumoși, își aranjea rochia udă și-și neteza părul umed. O tovarășă mai bătrînă își făcea de lucru împrejurul ei.

— Pe vremea asta! Uite — de ce te-ai dus acasă? — întrebă ea.

— Soră-mea m'a chemat.

Pentru întăia oară îi auzeam glasul, era moale ca mătasa și plin la sunet.

— S'a întîmplat ce-va acasă?

— Mămîța a murit.

Eu mă înfiorai.

Fata cu ochi frumoși se întoarse și ieși afară. Stătea lingă mine, ochi ei erau țintiți asupra mea, îi simțeam mina lingă a mea... Mina mea tremura..

O apucaî de mina asta a sa, era așa de moale!

Fără o vorbă dusei fata mai departe și mai departe sub arcade, fata mă urma cu voe bună.

Furtuna ajunsese la culme. Vintul venea ca o trombă, cerul și pământul se tinguia, peste capetele noastre se rostogolea tunet după tunet; în jurul nostru urlau morții din morminte.

Ea se lipi de mine. Simțeam rochia-i udă lipindu-se de pieptul meu, simțeam trupu-i moale, resuflarea-i caldă, pripită — mi se părea că-mi vine să-i sorb sufletul blestemat din trup.

THRANI.*)

1.

Valea era prinsă ca de friguri. Înainte fusese atîta tăcere și liniște aci! Șoseaua pornește de după munții albaștri, pe drumul păcătos de pe șes se tira, numai carele localnicilor, tot satul era atît de original și dealurile împădurite îl apărau de ori ce streini. Singurii oameni streini cari veneau pe acolo erau: măcelarul, cînd venea să cumpere vite, marfagioaica ovreică și flașnetarul pribeag. Numai din an în an, cînd venea vremea hagiaticului său hramul bisericeii se coborau din munți cete întregi de locuitori din satele vecine, dar toți mosafirii erau cunoscuți, prieteni, rude.

De o dată se întimplă înse o minune! Veni un domn, strebătu toată partea locului și plecă iar, fără ca cine-va să fi putut afla scopul ve-

*) Cuvîntul Thrani (Tr-ha-ni) nu se poate traduce în cazul de față. Thrani înseamnă, în primul loc, om fără căpătău. Al doilea, Thrani e un om, care are spor la muncă. În sfîrșit, — și această însemnare ne privește — Thrani se zice lucrătorilor din carierele de piatră și a celor cari muncesc la construcțiile de căi ferate, diguri, zăgazuri — dar acest nume li se dă numai în cazul, cînd li se pot aplica și cele d'întăi două interpretări. — Schița aceasta e scrisă în anul 1872.

nirei sale. Curînd îl uitară cu totul. După cit-va timp sosiră doi trei domni. Aceştia duceau cu dînsii lanţuri, instrumente de metal galben, beţe cu tăbliţe roşii şi albe şi cu toţii. Împreună cu servitorul lor, se așezară în gazdă la cîrciumar. Servitorul zicea fie-căruia dintre dînsii: «Domnule inginer!» Domnii aceştia cutreierară cîmpiile şi dealurile făcînd măsurători; servitorul avea însărcinarea de a purta lanţurile, de a bate ţeruşii, de a ţinea beţele. Cînd era în slujbă, nici nu puteai vorbi cu dînsul. — «Ei sînt om cu experienţă—zicea el—domnii ingineri ai mei sînt încă tineri, de aceea trebuie să bag eu singur de seamă.» Cînd domnii aceia îi strigau ca să se așeze alt undeva cu jaloanele şi, dacă din întîmplare se mai află cîte un om p'acolo, atunci el mormîia destul de tare pentru ca să fie auzit: — Gindeam eu de mult, că ei greşesc iar!

La cîrciumă înse el mărturisi, că fac măsurători pentru un drum de fier. Vestea aceasta se răspîndi în toate părţile. Ţeranii se temeau să nu li se ia ogoarele. Pe urmă, cînd aflară că pămîntul luat se plăteşte bine, începură a dori ca drumul de fier să treacă peste pămînturile cele mai rele, să nu atingă pămîntul cel bun, să nu taie în două ţările, cel mult să le atingă la cîte un colţ. Colţul acesta putea să fie plătit cit tot pămîntul ş. a. m. d.

Inginerii plecară, dar prăjinile şi ţeruşii din pămînt remaseră în sat. Iar fu linişte o jumătate de an. Apoi veniră alţi ingineri, cercetară prăjinile şi le așezară în altă linie. Şi iar o pauză de o jumătate de an.

Acuma ajunse în sat vestea, că drumul de fier a fost votat la Viena! După cit-va timp sosi

în sat «în numele societăţii» de acţionari un domn avocat, care se şi puse pe exproprierea părţilor de pămînt necesare liniei ferate. Începură certuri şi rugăminţi şi ameninţări, — satul trecu prin ceasuri neplăcute, slavă Domnului că au trecut acele vremuri.

A sosit şi inginerul, care va conduce lucrările pe bucata de linie ce trece pe lingă sat. La un sfert de ceas de sat—la depărtarea asta va trece linia—se clădeşte pentru dînsul o căsuţă de lemn simplă şi nemeşteşugită. Nu se cată aci la o scindură mai mult sau mai puţin.

Cîrciuma e plină acuma vecinic, ca la bileu. Dar numai oamenii streini se văd: figuri bărboase, pîrlite, voinice. Gesturile lor sînt provocătoare, vorba tot-d'auna tare şi aspră, ochiul viclean şi hotărît, haina simplă. Ţeranul care stă şi ascultă curios, remîne inlemnit de uimire cînd vede în faţa sa asemenea oameni. Ei au cutreerat Austria pînă'n ungherele cele mai ascunse; a construi cîte-va sute de poşte de drum de fier e o jucărie pentru dînsii. Unul dintre dînsii a fost pristav cînd «s'a găurit Şvîtera din Franţa spre Italia;» al doilea a cîştigat la drumurile de fier romîneşti ca la vr'o 20 de mii; al treilea «după ce va isprăvi fleacul acesta,» se va duce în Turcia şi va construi drumul de fier de la «Belgrad la Ierusalim.»

Aceştia sînt aşă numiţi «pantafiri» cari leau asupra-le părţi dintr'o cale ferată, pe care o lucrează cu muncitori tocmîti. Cine a văzut o dată în viaţa sa vr'un pantafir, va cunoaşte mai apoi la o sută de paşi depărtare pe orî care pantafir după exterior şi de după cinci rînduri de

zid, după glas. Și femeile lor sînt aici, pentru că un pantafir fără femeie nu e pantafir.

Fie-care și-a căpătat porția și acum năvălesc asupra satului valuri de oameni. Numai D-zeu știe cite feluri de ființe găsesc adăpost pe pămîntul lui.

Zidarii și timplarii sosesc abia mai tîrziu în cete mai mari, acum se găsesc mai numai salahori, adică lucrători pentru săpat, cărat și nivelat pămîntul și... lucrători pentru sfărămat pietre, așa numiți «oameni ai drumului de fier,» «thrani.» Dar să te ferească D zeu să-î zici vreunuia din ceată «thran», căci mina lui e tare ca pîetrea și de sigur că te alegi cu o «plastică»—mai bine să te lovească o pîetă de cit o mină ca asta!

Thrani sînt niște tipuri cu totul nouă în părțile Bohemiei. Ei nu sînt nici «flamanzi» din Praga de odinioară—cum se găseau înainte de 1848 — nici «fugari» nemți, nici «stavkarle» norvegieni, nici în sfîrșit, țigani ungurești; thranul e om muncitor—uită-te la el și la starea lui!

Iată vine un cărucior ca vai de lume. Un cine răpănos, numai piele și oase, e înhamat la dinsul; un om cu înfățișarea unui pușcăriș abia liberat, trage și el de căruță și d'innapoi împinge o mulere, slută de mîama focului. O bandă întregă de copii sdrențeroși și murdari aleargă în urmă. În căruța stricăta și cu osiile scîrțitoare se află blidele de lut, mobile de scinduri nedate la rindea și cite-vă pături străvechi.

Ce-vă mai în urmă se arată un om voinic, pășind greoi și încet. În spinare își duce—nevasta. Iarna trecută i-au degerat picioarele, ea nu e în stare nici să stea pe ele, dar bărbatul

credincios n'a părăsit-o și o duce acum la locul cel nou, la munca cea nouă. Acum a pus o jos și ștergindu-și nădușeala de pe frunte, zice:

— Am ajuns acasă, bătrîno!

Gălăgie, risete și cîntece. O ceată de bărbați tineri și de femei tinere. Pe umere duc sape și lopeți, în mină cite o geantă mică. Toți italieni!

Iar o pereche. Amîndoi duc geamantanul cum se cade, se vede că sînt d'între cei mai cu dare de mină. Bărbatul poartă un surtuc, care-î ajunge pînă la glezne. El bolborosește și bolborosește vorbe nemțești.

Și acum—Doamne de ce nu sînt pictor! Doi—na! Ei se țin cu minele pe după git—doi prieteni! cu pas egal, deși nu tocmai sigur, ei trec prin viață.

Noi, flăcăi tineri,
Sîntem ah! risipitori
Nouă nu ne ajunge
O sută de bani.
Jumătate circiumarului,
Jumătate drăguței,
Nouă, flăcăi tineri,
Trupul ne rămîne gol...

Așa urlă ei cu glas minunat de silit.

— Ihoho!—chiuie cel din stînga. Vrea să dea și din mină, dar cu mișcarea asta aruncă la pămînt chivăra de hirtie murdară a tovarășului său.

— Stăi, frate s'o ridic! Îngîna acesta și se apleacă.

Putem să-î privim în voie. Amîndoi sînt tineri încă, dar cum arată!

Prietenul din stînga are niște pantaloni soldățești adevărați, cirpiți și un surtuc adevărat.

De câte ori a fost întors pînă acum, acest surtuc, nu se vede, dar ceea ce se vede, e că proprietarului său îi place să-l poarte fără nasturi. D'innainte haina cea interesantă e legată frumos cu sfoară, ceea ce nu împiedică înse trupu de a se da de gol și de a arăta că stăpînul său e într'adevăr «holteîu» și n'are pe nimeni pe pămînt, care să-i coase de vr'un nasture găsit o cămașă. În schimb capu-i e acoperit cum trebuie și anume cu un lucru vechi care seamănă tot atît de puțin cu o pălărie ca și cu o căciulă, dar în ori ce caz e de «materie».

Doi prieteni, un surtuc! Cel din dreapta înse e contra surtucului. Un surtuc ar avea nevoie de perie, de aceea el poartă o bluză de pînză. Frumoasă e, fără îndoială și vîrgată cu fel de fel de dungă de murdărie, iar tivul pare o garnitură de dantelă. Mijlocu-i e încins cu cîte-va minunchiuri de paște răsucite — «briî contra hole-rei?»

Și-a ridicat chivăra de hîrtie și desculți, ei au pornit mai departe în bună înțelegere. Cît de mult s'au căznit proștii de americani pînă au inventat pălării de hîrtie și jiletce de paște și iată, poftim — fără nici o reclamă, jucîndu-se acești doi prieteni au dezlegat problema asta grea!

În sat oamenii se uită la șuvoiul acesta de vecini noi, femeile scot cheile caselor și-și numără cu îngrijire puil din curte. Grija zadarnică! Thranul nu fură. De alt-fel — n'ași vrea să iese în calea unuia din ei cu puil fript.

2.

Satul se umplu curînd ca un stup de albine. Grajdurile, șurele, podurile nu mai ajungeau; pe

îngă asta, proprietarul nu se prea uită prietenește la noii săi chiriași — atunci de ce să mai întilnească numai căutături hursuze, de ce să mai aibă un stăpîn de prisos? Poți fi stăpîn pe tine însu-ți, fără să mai fii nevoit a întrebă pe cine-vă dacă «nu-l stingherești.» Afară din sat în cite-vă zile thranii au satul lor propriu! Ei se așează între căsuța inginerului și baraca celui d'intîi pantafor.

Baraca pantaforului — «cantina» — birt, e ridicată deja. Ea are două încăperi, în cea mai mică doarme «domnul cu cocoana», în cea mai mare se află cite-vă mese și scaune făcute în pripă din scinduri, împreună cu prăvălia. Aici, taie și spinzură pantaforoaia, o femeie grasă cu forme foarte hotărîte, cu ochi cam slabi și cam tare — beată, ași zice, de n'ar fi vorba de o damă — roșie la obraz. Unora le suride, altuia îi trage o gură de pare că-i o vijelie. Pe lingă pereți stau butoiașe cu băutură de aceea fără de care n'ar fi pe lume drumuri de fier și căreia îi zic «incolo și incoace.» Mai incolo alte butoiașe cu scrumbii și cutii cu brînzetură. De asupra lor atîrnă șiraguri lungi de cîrnați de toate felurile — da, zeii au hărăzit thranilor atîtea lucruri bune pe pămînt; numai de n'ar trebui să muncească pentru dinsele!

Domnul inginer a dat scinduri și dulapuri berechet. Cîli-vă au așezat numai cite-vă scinduri în picioare și le au prins cu crengi verzi: locuință de vară. Unii s'au îngrijit și pentru iernă, au săpat pe povîrniș o groapă de doi stînjini patrați, deasupra au făcut acoperiș de scinduri și de lut și au făcut rost chiar de o fereastră și de o ușă. Negreșit, căsuța joasă! Dar oare o casă

cu multe caturi și cu fel de fel de locuitori nu ne aduce aminte de balamuc! Dacă vrea, mulțămirea poate trăi și într'o vizuine.

Inse unele d'între aceste căsuțe n'arată tocmai rău pe d'innăuntru. «După casă cunoști dacă e o femeie într'însa!» Scîndurile sînt vărute pe d'innăuntru, ce se poate spăla e spălat, paiele și, paturile trebuie să se mulțumească cu locșorul ce li s'a hărăzit, podeala de lut e bine bătută oalele și străchinile sînt curate, ba în pereți se găsește chiar o oglingioară și un șir de cuțe pentru atîrnat hainele.

Odăița dă destul de furcă femeiei, ea n'are vreme să-și bată mult capul cu gospodăria. De obicei ea ajută pe bărbat afară la muncă. Cînd se adună mai mulți bărbați — în orî ce caz nu mai mulți de șase, căci alt-fel se iese la bătaie — la muncă în devălmășie, tot-d'a-una remîne una d'între femei acasă de gătește pentru toți. Pe seama ei și a ingerului păzitor sînt lăsați și copiii, cari fîlesc în toate bordeiele. Ce să facă oare cu aceste ploduri care scheaună și cînd fiecare d'între dinsele e dracul gol?

Ca din pămînt iese o comună. Tărăbi, barace și chioșcuri în miniatură — negreșit într'o dezordine pitorească, dar e o colonie, orî ce s'ar zice! Ori cine-și poate închipui cam ce înfățișare au comunele răsărite peste noapte în locurile unde se caută diamantele, orî se sapă nisip cu aur. Șeful comunei e inginerul, asta se înțelege de la sine.

Comuna are și nume. O cheamă «Australia.» Să n'o cauți cum-vă pe hartă, cetitorule curios! Ea a răsărit de o dată din mare și în mare se cufundă iarăși, întocmai ca insulele ce se joacă într'o țealeă nebulă în oceanul pacific.

Și cine a iscodit numele de «Australia»? Negreșit cine-vă care era în drept s'o facă; inse un om de geniu. e în drept să facă orî ce. «Fără patrie te asemeni cu Dumnezeu!» Un thran cum se cade nu e nici o dată serac în idei, din nimic îi plăzmuște o lume întreagă de gînduri.

Australia are destul thran adevărați, dar noi am avut fericirea de a întîlni pe cei mai adevărați chiar la sosirea lor.

Cel cu bluza de pinză se numea Frantz Komárek și cel cu surtucul Jan Schneider. Și ce ne împiedică oare de a adăoga îndată că Komárek a fost acela care s'a rostit întîi, că «aci par'că-i în Australia.» El, Komárek n'a fost, ce-î dreptul, nici o dată în Australia; se știe inse ce se cheamă darul ghicirei poetice. Se zice că și Schiller i-a avut. De oare ce Komárek a fost nașul, Schneider a contribuit și el cu talentul său — cu poezia. Chiar în cursul primei săptămîni el s'a simțit inspirat și gura sa s'a deschis pentru a cînta:

Australia, Australia,
Stația e bună,
Patru păduchi trag trăsura,
Al cincilea împinge furios.

Din motive bine cuvîntate nu dăm în vileag și pe cele lalte strofe, numai după aceasta d'întăi cetitorul poate să-și facă o idee, cum se împerechează aici cunoștințele geografiei cu acelea ale științelor naturale, streinătatea cu forma de acasă, ce legături cu natura și, în sfîrșit, ce curgătoare e limba, cit de muzicală e rima!

Păcat numai, că de o cam dată, nu i-a dat prin

gînd nici lui Schneider, nici lui Komárek că să-și clădească o locuință la fața locului și, prin aceea, să contribuie cu geniul lor la înmulțirea arhitecturii pitorești! Adevărul e, că ei au o locuință minunată! Baraca pantașirului cu comorile sale e tot-d'a una cel mai puternic magnet pentru dinșii, acolo se duc ei îndată după lucru. Poruncesc o «jumătate» (de literă) de rachiu, pe urmă o a doua și apoi iar cite-vă și, cînd pantașiroaia zice «destul», că vrea să se culce, ei ies afară și se culcă pe jos. E foarte cu putință, că ei se închină lunei.

Acum patru zile, ei s'au întins tot ast-fel pe jos. Schneider s'a culcat pe burtă și a adormit îndată, pentru că poate se cam trecuse cu măsură. Komárek s'a culcat pe spate și era cît p'aci să adoarmă și el, cînd — se porni de o dată o ploaie. Komárek s'a sculat, s'a uitat furios la cer și s'a culcat și el pe burtă, par'că ar fi vrut să spuie cerului ca Mefisto: «De trei ori trebuie să mi-o spuî». Și cerul a spus-o și a doua și a treia zi și azi, după lucru, cei doi tovarăși și-au împrumutat împreună patru lătunoale, și-au ales un loc în fața baracelor italienilor și, oftînd și-au adunat crengi.

Au clădit ca la vr'o jumătate de ceas. Clădirea nu le-a înțeles gîndurile și a ieșit ca un sicriu mare, inform. Dar, la urma urmei, era acoperișul lor. «Scoate-ți căciula d'innaintea casei tale; ea-ți adăpostește capul!» Seara s'au dus liniștiți la casa lor. S'au culcat.

Abia începură să sforîie și îndată ieși din baracele de peste drum un om. El se duse de a dreptul la clădirea cea nouă, trase nițel cu ure-

chea, apoi atîrnă de lătunoii de asupra o tăbiță. A doua zi se văzu că pe dînsa era scris:

Ospitale degli incurabili

(Spitalul celor fără leac)

Las' că-î vedea tu, italianule!

3.

Intr'adevăr! A doua zi, dis de dimineată, italianul își căpătă «stiela», adică palma, cum obicinuieste să se exprime poporul cel mai puțin obicinuit a da palme. O fi fost cel cu pricina? De,—se poate!

După ce cei doi Diogheni bohemieni ieșiră dimineata din sicriul lor, întrebă îndată:

— Ce o fi însemnînd asta?

După asta se puseră la pîndă. După cel d'întăi italian, care le arătă o mutră mai bănuitoare se luă Schneider și-l urmă în pădure. Domnul inginer porunci: «Să nu cum-vă să vă băteți pe linie; la zece stînjini de dînsa puteți să vă și uciideți!»

Italianul nu răspunse la palma lui Schneider, care era mai tare. De asemenea nu-i dădă nici o lovitură de cuțit. Dar, de oare ce în partea locului nu e obicinuit duielul în care adversarii sînt legați printr'o curea peste mijloc unul de altul și pe urmă se pune în mîna înveluită cu un șal a fie-căruia cite un cuțit, de aceea firma Komárek & Schneider așteaptă să vadă ce se va întîmpla.

— Mi se pare că vom căpăta de băut — zise darul de ghicitor al lui Komárek. El nu-l dădă

de sminteală. Cum se făcu pauză la prînz, italianul însoțit de tovarășii săi se duse la «stărostie». Firma și cu alți ciți-va prieteni venea agale în urmă.

Stărostia e la thranul Zoubek. El a ajuns stăroste din motivul simplu, că baraca lui e cea mai încăpătoare. E înșurat, are o femeie harnică și o fată mare, care inse nu are chef să muncească cu thranii. Ba, Barușka se ferește cît poate de ori-ce atingere cu thranii. Își ciștigă gologanul cu cusutul și cirpitul și lumea o lea în zeflema, că așteaptă pe «vr'un domn de la drumul de fier.»

Indată ce Zoubek a zărit pe cei cari veneau, a și trimes femeia după o «jumătate» de rachiū. Apoi așeză în stînga pe berbeci și în dreapta—pe ceialalți berbeci.

Barușka întoarse numai de cît tuturor spatele.

Toți tăceau, căci judecata nu poate începe pînă n'a gustat starostele rachiul. Pe fața liniștită a bărbosului și scundului Zoubek părea întipărită fraza următoare :

«Un singur păhărel face din judecător cu totul alt om».

Ochiu-i verde cată cu mulțumire la «părți» care, deja prin faptul venirii lor, erau osîndite să plătească cel puțin o jumătate. E același obicei ca în Franța de odinioară, cînd părțile dădeau judecătorilor lor cîte o bombonieră. Inse obiceiul acesta îmi place, de și conține o oare care ambiție; ori cum e mai bine ca justiția să aibă minele legate de cît ochii.

Jumătatea a scîlt. Zoubek bea și-și trece jobenul de pe o ureche pe cealaltă. De cînd e stăroste el poartă joben. De oare ce inse a pus mina pe unul alb și pe unul negru și amîndouă

erau nespuse, vai! nespuse de găurite, el a virit pe cel alb în cel negru și ast-fel e în posesiunea unei rarități. În ori ce caz lucrul e original.

— Ei, ce este? — zice el cu glasul neplăcut de bas.—V'ați furat unul pe altul? V'ați bătut?

Firma Komárek & Schneider povestește faptul și tovarășii îi țin isonul mormăind.

Italianul povestește și el și lui îi mormăie tovarășii isonul.

Cor și iar cor și tîmbălăul e gata.

— Tăcere! —resună glasul lui Zoubek.—Sinteți amîndoi tot o poamă! Schneider plătește trei jumătăți, căci D-zeu nu vrea, ca... ei... tocmai — și italianul cel chel plătește patru jumătăți, pentru că ce a făcut el, e din cale afară. De n'ar fi vremea prînzului și a zecea zi după primirea lefeî, ați fi avut de dat mai mult, mulțămii lui D-zeu că ați scăpat alit de ieften. Și noi vom bea aci pe loc jumătățile și pe urmă voi vă veți da mina, pentru că cine umblă cu gînduri de harță, acela aduce zîzanie. Strigați: amin!

Corurile strigă: amin! Italianul își scotocește buzunările, iar Schneider se scarpină, nefiind sigur dacă d-na pantafiroae va da rachiul pe datorie...

După un sfert de ceas se iscă o ceartă nouă în baracă. Ați dat afară pe unul, dar Zoubek aleargă după dînsul și-l aruncă iar înăuntru. Ar putea să se nască un al doilea proces și atunci adio lucrul pe ziua de azi!

Grozav de simplă judecată, nu-i așa? Norod de treabă, credeți-mă. E drept că murmură din cînd în cînd, dacă-i se dă de lucrat o bucată care se cheamă în limba thranilor «mormint», scoate și cîte o injurătură în ziua plăței, dar

nicî o dată nu face cum-vă gălăgie împotriva superiorilor de bună voie şi, cine se întemeiază pe dreptul absolut, acela ştie să-l şi înfrineze tot-d'a-una.

Ei au «stărostia», pentru ca să se ţie în friu unul pe altul. Dar «codicele» lor? Ce se cade şi ce poate simte thranul singur şi, dacă vr'un lucru nu-i se pare destul de lămurit, aşă de pildă hotărîrea în privinţa unuia, care ar murdări un izvor, atunci lucrul îi se tălmăceşte în chipul următor: limbă izvor se bate în pămînt un lătunoîu, de virful lui atîrnă un pămătuf de paie şi de acesta e legat un răboj cu mai multe creştături. Cîte creştături atîrîia pumnii, orî atîtea palme — şi asta o înţeleg toţi thranii de pe pămînt.

Colonie, şef, staroste, carte de legi — vă miraţi, poate? De fapt, afară de şcoală şi biserică, găsiţi aci mai totul. Ba, cit p'aci să se facă rost şi de o şcoală. Domnului inginer îi veni în gînd să facă o şcoală, fiind-că în toate zilele dădea peste o droaie de copii în faţa casei sale, unde era cel mai bun loc pentru joacă. El îşi făcu socoteala asta: clădeşti o şcoală, aduci un das-căl, scazi fie-cărui lucrător cîte doi cruceri la florin — cum e obiceiul pentru medicamente şi pentru doctor — într'un cuvînt, faci o treabă bună! Dar n'a scos-o la capăt, căci multe griji mai are pe capul său şi copiii fac gălăgie ca şi mai 'nainte. Nicî chiar Belinka, marea cătea *terre-neuve* a inginerului nu-i mai speriei şi fără de asta ei s'au temut de dinsul numai zilele d'întăiu, acum se tăvălesc cu dinsa în nisip.

La biserică nu s'a gîndit, fireşte, nimeni. Se zice, că există în lume 72½ de religii şi 72½ de limbi şi 72½ de neamuri de oameni; jumătatea

ce prisoseşte o formează şi o au ţigani, iar thranii s'au ales cu minile goale. Nu e vorba, thranii ţin la o legendă veche, care spune că ei ar fi avut cînd-vă prin Rominia o biserică de slănină, pe care înse şoarecii le ar fi mincat-o peste noapte.

Păcat, că ei nu sînt un neam deosebit şi n'au o limbă a lor. Ei vorbesc o limbă, fîcă a vechiului sanscrit Pali şi o împodobesc şi îmbogăţesc cu expresii nouă, nemerite. Dar n'au ajuns pînă acum să aibă un idiom întreg. De sigur că ei i-ar da un nume frumos şi măgulitor, întocmai ca ţigani svedejî cu «praeve liquant» (limbă frumoasă) sau ca ovreii germani cu «chochemes loschen» (limba înţeleptilor) a lor.

De alt-fel, am spus că aci se găseşte tot ce formează, de obicei, o comunitate mare. Negotul înfloareşte şi «casele» se cumpără şi se desfac la joc. Partide se găsesc aci tot atît de multe ca aiurea, de lucru se găseşte în de ajuns, nu mai puţin de ris şi ei au ajuns să aibă pînă şi cluburi de petrecere.

la te uită la un grup de italieni cari, urlă şi joacă «mora»! Sîntem slobozi să ascultăm ce povesteşte unul — poveşti minunate, cu o jumătate de ceas mai 'nainte el singur nu le ar fi crezut. Ce-vă mai încolo unul explică cum e în stare să cîştige mereu la 26; scoate nişte cărţi murdare şi demonstrează.

Dar în privinţa dragostei.....

Thranul cunoaşte trei feluri de căsătorie. Cel d'întăiu fel nici nu-i e cunoscut la dreptul. «Pentru o tufă de trandafiri să cumpere o moşie întreagă» — nici prin minte nu-i trece şi a se lega pe veci — «atîta ar lipsi».

Al doilea fel e aşă numita căsătorie selbatecă;

asta e înse statornică și durabilă din pricina copiilor și a obicinuinței

Al treilea fel e și mai selbatec : pe termen de cinci minute.

În fond, thranul se însoară foarte cu drag, fie chiar în fie-care lună, sau la fie-care lucrare. Îi trebuie cine-vă, care să-l cam ție din scurt și să mai ciștițe ce-vă. Nu pentru a iubi se însoară el, dar tot atât de puțin pentru a se odihni de iubire ! De alt-fel, iubirea lui e ca un polip imbucătățit ; fie-care bucățică e un întreg.

Thranului nu-î se potrivește vorba : «Cine se însoară întâia oară, mai merită iertare ; cine se însoară a doua oară, poate fi admirat ca eroi ; iar cine se însoară pentru a treia oară, merită ca pedeapsă ca să-î se dea o sută de femei,» căci thranul e pentru a treia versiune—ei și, fie și suta !

Peșitul lui nu ține mult. În privința asta, cel d'întăi princip al lui e : nu mă las să fiu înșelat de tine—mai bine-mi șade mie înșelătoria. Frumusețea el n'o pune în cumpănă. Fața nu trebuie să fie «luminoasă ca luna plină,» ochii, «visători ca crinul», părul, «ca un roi de albine» de negru, pieptul și șoldurile «ca fruntea elefantului», iar vorba, «ca viorica.» Numai cînd e cu puțință :

Trupul alb
Obrajii rumeni, etc.

Afară de asta, o femeie frumoasă l-ar aduce numai griji. Tot ast-fel el nu prea întreabă de calitățile spiritului. La urma urmelor, orî care muier e bună, numai în sertarul cel mai de

sus al omenirei, se vor fi găsimd cele «extra-faine» —tot una și la bine și la rău.

În sfîrșit, după nimic alt ce-vă și nu se cunoaște o femeie bună ca după bucătărie. Dacă mincarea e bună, femeiea de sigur a pus într'însa dorința, ca ea să-î placă bărbatului și, prin urmare, e femeie bună ! Firește gura nu și-o va putea ținea—ei atunci treci și tu o frînghie prin urechea acului și oprește șuvoiul ! În cazul cel mai rău, puî mina pe un băț—«și el va vedea efectul, iar dînsa va simți cauza.»

Scurt și cuprinzător :

— Vii cu mine ?

— De,—dar ești vecinic beat !

Și așa daravera e scoasă la capăt, fără ca ei să mai ocolească de trei orî o tufă de enuper, cum fac înșurăței țigani.

D'apoî thrănișorii cei mititei, scheunători ! În mormint ajung ei cînd-vă ; dar în leagăn nu, n'ajung în leagăn nici o dată. Unde stă scris că leagănul și mormintul trebuie să se afle pe același colțisor de pămînt ? Astă-zî s'a născut thrănișorul, peste o lună e poate la o sută de poște de locul nașterei, patria sa e lumea întreagă, cerul împodobit cu ținte de aur e acoperișul căminului său părintesc. Crește, dar nu îndrăgește nici o tufă, nici o movilă, nici o pajiște, ba chiar nici un ungher al locuinței. Cum începe a țese împrejurul acestor lucruri copilăreștile sale visuri de aur, cum vrea inimioara să-î prindă unde-vă rădăcină, ele îndată sînt zmulse, rupte și aruncate în voia vinturilor. Și totuși thrănișorul are mult : pe mama. Drept e că dînsa-l bate des, că-î vorbește cu asprime, dar copilul e totul pentru dînsa. De aci încolo ea nu-și mai aparține, ci copilului.

Pentru copil are ea griji și muncă, căutându-l și păzindu-l și, dacă se odihnește, o face pentru a aduna puteri nouă în folosul copilului. Pribe- gind cu dinsul din loc în loc, ea îndură frigul și batjocura—numai ca să-și crească copilul.

Thranisorul crește, crește mereu și pleacă. Mama își mai vede din când în când copilul, a- poi aude numai din vreme în vreme despre din- sul, în cele din urmă nu mai capătă nici o știre despre el. Singură se ținește prin lume...

Oamenii o găsec unde-vă—o cerșetoare de- gerată pe un morman de pietro.

4.

Ziua cea mai însemnată pentru coloniștii din Australia este pînă la un punct ziua plăței. Asta vine o dată la 14 zile.

Glasul lor seamănă cu glasul răgușit al unei locomotive, cînd strigă cu toți în cor:

— Padea! *)

Pe urmă se reped la cantină sau se trintesc pe jos.

Cantina poartă deja pecetea-i thranică și in- scripția. La intrare e pătută o scîndură și peste dinsa o roată stricată. Inseamnă: Birt «la soare». Peste ușă se leagîna o tăbliță cu inscripția:

Pentru descultă, intrarea liberă.

La citi-vă pași de cantină mîorlăie o flașnetă. Baba, căreia-i aparține, stă alături zimbînd min- zește. Îi e frică de instrument, cu minerul ră- ruia umblă un individ.

*) Textual tradus, acest cuvînt înseamnă: «Ea a căzut.» Face parte din jargonul zidarilor. Înțelesul figurat: A sunat 12.

Dar pe individul acesta noi nu l am văzut încă. cu «Tumelak» Sevcik, avem onoarea! Înalt de șase picioare, lat în spete, de două picioare, cu mînele lungi ca la gorilă, pînă la genunchi, ochiul stîng scos, pe trup un frac roș, cu niște nădragi albaștri ungurești; între frac și nădragi, trupul gol. Tumelak—ei, dar nu pricepeți ce-i un tu- melak.

Tumelakul e floarea thranizmului. Faptele-i in- dreptătesc numele. Fie-care d'între dinșii a vă- zut o bună parte din lume, are cunoștinți to- pografice respectabile, cunoaște personal o mul- țime de oameni și ține minte începuturile cele mai serace ale tuturor antreprenorilor de drum de fier. Dacă n'a întemeiat și el ce-vă, vina o aruncă în sarcina întimplărei—dar ce ne pasă nouă de asta? Îi înșiră în ordine alfabetică nu- mele tuturor inginerilor; îi clasifică în: novici și «sekaci». Celor d'întăi le spune pe șleau, că drumurile făcute de dinșii sînt fleacuri, față de altele construite de dinsul. El e scurt la vorbă, hotărît; fie-care cuvînt al său e ca o pană bă- tută în lemn: rămîne.

Sevcik lucrează la linia vecină. E drept că a- colo nu e nici un tunel, în schimb înse este de construit un pod peste un rîu. El a venit azi cu o scrisoare la inginer. Și așteaptă ca acesta să-și isprăvească plățile.

Flașnetă scoase un sunet prelung, ascuțit, mî- nerul remase întors în sus. Sevcik a obosit în- virtind, dar tot aruncă babei un gologan de zece.

— Hei, cocoană pantașiroaie, un păhău! strigă el în spre cantină.—Vreți numai să gust și dacă basamacul acestae numai cu un grad mai slab de cit arată «sacrametrul» (saccharometrul) meu,

îți dau totuși mușterei. Avem un rachiu, băieți, — încălzește ca o locomotivă!

Zicînd aceasta, el se așează în mijlocul celor-va.

— Ce viață-î acolo, hai? — întreabă Zoubek, staroste.

— Ei, în Transilvania (Ungaria) a fost alt cîntec. Acolo am lucrat cu vin, aci mă chinuesc cu cartofi și pe aceștia trebuie să-î culeg de pe unde pot. Altminteri, băieți, știți că numai unul are cu ce trăi. — De aci tot scap eu mai ușor ca de la Budweis, acolo treaba a mers mai rău. Tocmai cînd să plecăm, mă întîlnesc cu găzdoiul meu și jupinul mă oprește.

— Ce-î, taică? Nu putem sta de veci la un loc; cu cît mai mult, cu atît mai rău. Remăi sănătos! — Cum să nu plîngi?

— Ar fi putut să-î șterpelească uniforma!

— zice unul. — Mă, dar cum areți tu!

Iac'așă!

Uniforma de trenari

Este cunoscută:

Nădragi, frumoși — mi-î de zdrențe

Și cămașa — o fișie.

Nu vor să strice cizmele,

Mai bine strică pietre —

Boierii degeră cu cizme

Nouă ne ard picioarele.

— Și apoi — ce mulțumiri ai tu? Gîndește-te, mă, că ți-ai păstrat cămașa ca cea de pe urmă uniformă.

— He he! am avut o cămașă frumoasă, zău, — zice rîzînd cel atacat. — Pe vremurile astea grele nu î rămîne cui-va nici atîta cît costă o alifie. Am ars-o pe o rădăcină de copac, ca să nu ucid «vietățile» din ea — unghiilor le era milă.

— Eă... eă — zice un al treilea — am sosit aici cu un cufăr întreg de rufe; dar spală atît de rău aici!

Risete.

— Mă, Sevcik, — zice vecinul în glumă — colò lingă rîu o să fie rău de voi, crede-mă. Acolo degeri, mă! Pune să te «acopere», ori barem să te «îngrădească».

— Eă trăiesc ca un prinț, haimanalelor, nici unul d'între voi n'are o locuință atît de nobilă! Mî am făcut o clădire sub pod, am făcut dușumeaua din schele vechi. Poate apa să curgă pe dedesubt! Și pentru sobă mi-aș mai ramas că-ramizi! He he! cuibul acesta e ca o stîncă, doar stă pe ace.

Iată că iese pantafirul de la inginer și pășește drept spre thrani. Pantafirul, fost salahor, acum o ramură rezleată din pomul thranizmului, pusesese în alt buzunar o a treia parte din banii căpătați și-și croise o mîtură de posomorit.

— Dracul să mai trăiască aici — încep el, după ce-și umplu pipa și-și întorsese legătura de la gît așa ca funda să-î vie la ureche. — Domnul inginer al nostru e un pungaș adevărat — bun de pușcărie! — Sînteți proști, dacă credeți cum-vă că eă am căpătat toată plata — vai de mine ce am pățit. Eă... eă nu mai remin. Ori faceți cum vă place, să vă plătească inginerul singur!

Thranii mormîie.

— Ei, ce-î mormăiala asta, adu prăjina incoo să măsurăm noi singuri!

Și, în mijlocul izbucnirii unei nemulțămiri generale, el umblă cu prăjina, măsoară bucata lu-

crată, socotește și socotește iar, dar se aud numai cuvinte întortochiate din gura lui, mai mult strigăte de cît cuvinte. În sfîrșit, îi vine hotărîrea și anunță: — O treime întreagă ne-a mîncat-o!

— Cît face asta? — întreabă supărat Zoubek, starostele.

— Tu capeți, în loc de douăzeci și patru nu, mai optsprezece și ceilalți tot după socoteala asta!

— Iaca, mă! știi că are haz! — Nu, asta n'o rabd, asta nu.

— Ei, al dracului, mai bine sfărîm totul! — Să n'am parte de... dacă nu suceso gîtul unuia! — Ast-fel de strigăte se aud de jur împrejur.

Pantafirul nu prea se sînte la largul său în toată vremea asta.

— Și voi sinteți niște puturoși și nu lucrați nimic, așteptați ca vaca să vă dea brinza gata.

— Ce face? — Noi nu muncim destul, nu ne chinuim destul, noi... să zicem—și un torent de injurături se pornește.

— Știi una? Eu vreaș să am liniște, iaca na! Tu mai capeți trei florini, tu capeți unul și cincizeci și tu iar unul—așa, mie nu-mi rămîne nimic, ce dobitoac sînt!

Unii încetează cu injurăturile, alții tot fac gălăgie.

— Auzi d-ta! — ei, dar mă scoateți din sărite! Ticăloșilor, eu... să zicem, ție-ți mai dau un florin și ție iar unul. Din punga mea îi dau, o să mai ajung cerșetor pe drumuri, dar țin la cîntea numelui meu! O să-î arot eu inginerului! Și tu, nevastă, le dai flăcăilor trei ocale de rachiu—patru! Și cine mai ericnește acuma, ăluia

ii dau una la ceafă, de i se duce capul plocon la Brunn.

Așa începe plata. Unul a luat ce-vă înainte, altul e dator pentru rachiu—ao! În sfîrșit plata s'a făcut și s'a învoit, fie-care își cîntărește banii în palmă și-și face socotelile, în care sînt coprinse rufe, ce-vă haine și cite ce-vă pentru un caz de nevoie. Italianii nu așteaptă mult, chiar a doua zi se duc la poșta cea mai apropiată și trimet ciți-vă florini acasă. Cu ce le rămîne, o scot ei la capăt—asta o știu ei. Trăiesc modest și, în felul lor, destul de bine. Ciți-vă se intrunesc mai tot-d'auna de duc casă comună, de trei ori pe zi polenta caldă și atîta! Neamțul duce ciți-vă florini inginerului, ca să-i păstreze. Și el duce de regulă o vieță de îndurat, ce-vă cald trebuie să bage în stomah măcar o dată pe zi, de ar trebui să se ducă pentru asta cale de o jumătate de ceas pînă'n satul vecin. E trist, că trebuie s'o spun, dar bohemii duc de regulă viața cea mai proastă. «Cirnăți, pine, rachiu» — asta e vecinica lor listă de bucate. Tot ast-fel nu se prea aude la dinșii de strînsul banilor. Intențiile, negreșit le sînt tot-d'a-una bune, dar ele sînt azi, abia la început și, la dracu!—peste începutul acesta nu trec.

Umpluseră cantina pantafirului numai așa, cu gîndul de a goli cite-vă pîhărele. Pantafirul e pînă la un punct cel d'întăiu regulator al chefurilor lor. Dacă el s'a îndatorat ca să facă o lucrare mai mare, pentru o sumă hotărîită, atunci o face curînd și nu-i prea îndeamnă la băut. Dacă înse e plătit cu bucata, adică la fie-care două săptămîni pentru ceea ce s'a lucrat, atunci îi ispitește din resputeri. Și, nu e lucru greș

ca să-î faci pe oamenii aceştia să cadă în ispită.

Astăzi s'au aşezat cu toţii «niţel», atît cît însuraţi cit şi holtei. Pe cel însurat, îl capătă nevasta noaptea acasă şi, nu e cu neputinţă chiar, ca el să se lase a fi înduplecat de dînsa ca să ieasă la lucru chiar a doua zi. Dar tot atît de cu putinţă este, ca «litra» lui să-l buimăcească. Grozavă şi neînduplecată boală e litra asta! Un thran adevărat ştie, că orî ce luptă cu dînsa e zadarnică. Ba, la începutul băutului îi mai fulgeră un gînd prin minte. Cînd pune mîna pe al doilea florin, se întimplă de-î trece pe d'innaintea ochilor vedenia femeiei şi a copiilor. Dar pe urmă—un pumn în masă, sus paharul!

Facă Domnul ce o vrea
Mie una-mî este!
Trebuie să vind femelea, copiii,
Toate le fea rachiul, păcătosul!
Facă Domnul ce o vrea,
Mie una-mî este...

D'apoi thranul holtei, atît de singur — ce să facă el? Pe dînsul nimeni nu-l cheamă acasă şi de nici un suflet nu-î e jale. Septămina lui numără paisprezece zile — cine-l împiedecă de a face din Duminecă şi Lună două Dumineci? Doar e vreme de lucrat şi Marţea! Şi orfanii aceştia seamînă unul cu altul, cum seamînă oul unei găini negre cu acela al unei găini albe. În cantină ei debordează de dragoste, cantina are într'însa un farmec de împăcare, se aud sărutări, «bea frate!» — îşi strigă unul altuia şi nici unul nu spune degeaba: «dă-mi o lulea de tutun!»

Întăi şi întăi, ei sînt plini de chef, cîntă numai cîntece vesele:

A trăi şi a muri apoi,
Căci totul trebuie să pîeară...

Pe urmă... pe urmă cheful devine selbatec, desperat. Dintr'o dată, par'că-î apucă pe toţi un dor nebun nu de a se ameţi, ci de a se îmbăta de moarte! Asta înse se întimplă foarte cu greş, stomahul thranilor se aseamînă cu cizmele sfintului Benedict, care n'aveau tălpi. Şi scumpă e beţia. Negreşit, ce-ţi e banul, cînd sacul e rupt? Şi nu se poate tăgădui, că—innainte de toate—vorba pîrintească are precădere:

Bea, da bea, pîn' totul se sfarmă,
Unde nu-î moştenire, nu-î judecată...

Dar tot ar trebui să fie mai multe «bumăşti» de acestea! Şi e de necrezut cît de curînd devine un thran lefter!

Sfinţilor! sfinţilor! sfinţilor!
Imprumutaţi o sută de bani!
Pînă m'oîu sfinţi şi eu,
Vi-î dau, zău, pre legea mea!

Cum să nu intre el pe urmă în raţă, după suferinţele sale de pe pămînt!

E Lună dimineaţa. Komárek ca şi Schneider sînt la lucru. Aşa serbătorit numai o Duminecă! Inginerul se plimbă pe linie supărat în sus şi în jos, de oare ce a mirosit ce-va despre neregule la plată. A şi declarat că pe viitor vrea să plătească singur.

Schneider îl spionează, ca o pisică în sfîrşit îi iese innainte şi-şi scoate căciula.

— Dac'ați bine-voi să-mi faceți un avans— un florin!

— Ce, avans! Abia de mine încolo puteți cere avans, după regulă.

Schneider nu zice nimic.

— Doar abia ieri a fost zi de plată!

Schneider nu zice nimic.

— Iar ai băut totul — hai?

Schneider nu zice nimic.

— Ei... ce-î asta?... Nu poți deschide gura?

Schneider deschide așa dar gura și zice:

— Nu știu, mi se pare că mi-am cumpărat rufe.

Inginerul se întoarce repede, supărarea-i e învinsă dintr-o dată, el își mușcă buzele. După un moment își scoase portofelul din buzunar.

— Iaca... două-zeci de cruceră — împrumutați! — Komárek, d-ta vii cu mine.

Ochii holbați ai lui Schneider se uită obosiți după inginer, apoi se închid ca de somn și din gură-i ies anevoie cuvintele:

— De nu m-ar fi atît de greață!

5.

Thranii îi fac cite o bucurie inginerului. De mult își pusese de gînd ca să puie pe unul la încercare. Alegerea-i căzu asupra lui Komárek.

Inginerul șade în casa sa la birou și cată tăcut la victima sa. Komárek, neștiind de ce e vorba, e cam sficios.

— Schneider asta nu mai e bun de nimic— începe în cele din urmă inginerul — cu d-ta înse, Komárek, n'am pierdut ori-ce speranță. D-ta

ești doar om de înțelegere și poți pricepe, că, cu felul vostru de trai, vă duceți de ripă! Unde e scris, că trebuie să vă beți ultima pară, să vă chinuiți două săptămîni, flămînzîți pe vreme rea, pentru ca apoi, într-o singură noapte, să beți totul în sănătatea nu știu cui? Uite ici, Komárek, mie nu-mi plac oamenii, cari nu vor să trăiască. Omul să nu fie lacom de bani, banii să nu-î ție în inemă, ci în pungă! Da—da, în pungă trebuie să ai ce-va, pentru ca să nu fii tot d'a-una robul altora. Trebuie să posedăm noi banii, nu banii pe noi. Komárek, d-ta ai văzut lumea și știi să privești într'însa. Nu trebuie să-ți explic d-tale pe larg, că pentru bani totul e ieftin, chiar sănătatea. Și dracul are respect înaintea banului, fără bani, n'ar pune stăpînire pe nici un suflet. Ei, uite, eu am nevoie de un om cum se cade și m'am gîndit la d-ta. Dacă te porți bine numai patru săptămîni, ajungi supraveghetor peste o parte — ce zici?

— Oho, asta m-ar prinde minunat — esclama Komárek și ochii săi, aplecați spre pămînt pînă aci, se ridicară în sus.

— Cred și eu, dar — să te faci om cu rînduială înaintea de ori-ce. Mai întâiu, cum areți d-ta, pentru D-zeu, frumos supraveghetor al fi! Îndată te duci la... și-ți îngrijești de niște haine ca lumea. Nici nu vreau să te las să te duci în halul acesta, îți dau cu plăcere o cămașă veche și un pantalon. Am și o mantă soldățească — trebuie s'o iei! Iaca douăzeci, ba nu: treizeci de florini îți dau înainte! Uite, eu am încredere în d-ta, Komárek! Așa dar...la prînz poți să te întorci. Acuma du-te și gîndește-te la slujba de supraveghetor!

Komárek strinse lucrurile, fără a zice un cuvânt, luă banii și fugi afară. Picioarele îi tremura de bucurie. Așa schimbare și așa de neașteptată! La prînz se va lăfăi deja în hainele cele nouă, peste patru săptămîni e supraveghetor!.. Lui Schneider — ba nu, lui Schneider nu-î va spune nimic de o cam dată. Dar de vorbit va vorbi... ei, doar se poate ca și din prietenul său Schneider să ieasă un om cum trebuie, dar trebuie să vrea cine-vă, cum vrea el — Komárek!

Se îmbracă iute și porni spre orașel. În orașel sînt multe circume... da, dar ele sînt primejdioase numai pentru un om cu firea slabă. Komárek posedă un talisman și-și repetă mereu: — Cum să nu vrea să ajung supraveghetor!

Într'adevăr, încă înainte de 12, Komárek s'a și întors. Hainele cele nouă — l'a costat treizeci de florini în cap — le duce într'o boccea. Ar fi vrut el să lase telalului vechiturile, pentru a putea să se arate îndată cu îmbrăcămintea cea nouă, dar inema-î e atît de bună! Komárek s'a gîndit la Schneider. De o cam dată Schneider să-și ajute cu hainele cele vechi, pînă se va îndreptă și el. Komárek nu va pregeta, nu se va odihni și-l va îndemna mereu.

Vechiul Komárek dispăru în *Ospitale degli incurabili*. După un sfert de ceas ieși de acolo Komárek cel nou. Ca de turtă dulce! Capu-î poartă o pălărie frumoasă încă — pe asta n'a căpătat-o de sigur fără un florin. Pe trup poartă o cămașă albastră; două și-a cumpărat și una a căpătat-o de la inginer, așa că are trei acuma! Gîtu-î e înfășurat cu o legătoare roșie foarte fru-

moasă, trupu-î e îmbrăcat cu un surtuc verde deschis, un pantalon galben și un briu negru.

El pornește ast-fel spre casa inginerului. Așa de sigur va face niște ochi!

Inginerul șade la masă și privește pe Komárek din toate părțile.

-- Așa, pentru început, toate sînt în bună rin-duială — zice el. — Așteaptă nițel, jupineasa îți va da ce-vă cald. Vreați ca să te deprinzi cu mîncarea regulată. Pe urmă, poți să te apuci iar de treabă.

Săturat, încălzit, mulțămît și fericit, Komárek pleacă la muncă. Tuturor li-se moaie minile; tovarășii lui par'că sînt coprinși de un vis. Iaca! — dar ce-î asta? — ce însemnează? — întrebă, se apropie, pipăie pălăria și netezesc haina.

— Domnul inginer! — e singura lămurire a lui Komárek; pe supraveghetor îl ține încă ascuns. Cată pe furiș la Schneider. Schneider stă colò rezemat de lopată și în ochii holbați se oglindește cea mai mare uimire. Stăi tu, veî mai vedea și altele!

Aierul de azi e cald ca în Mai! Toate vinele sînt electrisate, pulsul bate ca de întrecere, par'că-î vine să joace. E atît de neliniștit, dar atît de fericit, atît de fericit!

Haina cea nouă nu e făcută încă pentru muncă; îndemină e cu dînsa, dar e... prea de serbătoare! În totul îi se pare, că azi e o zi de serbătoare mare, deosebită în toată lumea.

Sapa zboară cît colò, — azi Komárek face serbătoare, cînd să facă, dacă nu azi.

Acuma merge pe linie încolo. Peste tot locul e oprit.

«Domnul inginer!» acesta e răspunsul pe care

il dă tuturor. În cele din urmă el se abate de la linie și se îndreaptă spre crîng. Omului îi place atîta să fie singur, cînd s'a făcut o schimbare mare într'însul. Cine ar fi gîndit ieri....

Dar nici în crîng Komárek nu-și află locul. E atît de fericit și fericirea cere tovarăși și martori, fie ei cit de invidioși. El se îndrumează de a dreptul spre cantină — pantafigroaia nu l-a văzut încă.

— Ei, Doamne Isuse, — Komárek, d-ta areți ca un fecior de țeran bogat!

Komárek zîmbește mulțămît.

— D'apoi legătorea cea frumoasă.... cum m'ar mai prinde pe mine! Cît a costat?

— Numai doi florini, mi se pare — e răspunsul mîndru și nepăsător.

— Da, chiar arată să fie scumpă! Dar ia spune, de unde ai luat atîția bani? Ce să-ți dau.... rachiū de ulanî? de pine?

— Domnul inginer a dat bani! — Nu.... nimic!... Nu mai bea.

O zice și pleacă, cu părere de rău, ca d'înaintea unei ispite chinuitoare.

— Ci stai, nene — ce ai făcut zdrențele cele vechi?

— Nu le am aruncat. Unele din ele nu erau afît de rele. Așa, o mîntă soldățească destul de bună — nici măcar n'am vîndut vechiturile! Le am păstrat și le voi dărui cui-vă.

— Vorbă să fie, asta n'o cred.

— Nu crezi?

Komárek s'a și înfierbîntat.

— Indată-ți aret de-î adevărat orî nu!

Cît ai clipi, Komárek s'a și întors și aruncă jos bocceaua cu lucrurile,

— Poftim, cucoană pantafigroaie să-mi zici jăvră, dacă lipsește o ată măcar.

— D'apoi bine, a înnebunit inginerul?

— Ce nebunit, miere! Ingerul vrea ca eu să mă fac om de treabă și atunci mă face supraveghetor! Asta e!

Supraveghetor!

În cîci minute cantina e plină.

— Și tu nu faci cîste cu un păhăruț? — se, aude din toate părțile din gura tovarășilor.

Komárek e foarte incurcat. Cît de bucuros ar fi să le facă cîste fraților — dar n'are pară chioară în buzunar. Nu-i vorba, trage el cu ochiul la bocceaua cu vechituri; dar nu, astea nu mai sînt ale lui, le a făgăduit unui prieten serac. Drept e, că prietenul acesta habar n'are încă de asta, dar.... evrika! Komárek pune mîna la git.

— Poftim basmaoa — dă-le băieților de doi florini rachiū!

Și el se pune jos și ceialaltî împrejurul lui.

— Dă-te mai aproape, frățioare! — strigă el cu glasul înduioșat prietenului său Schneider. — Pe tîie nu te las, tacî, veî vedea tu cum te îngrijese eu! Dar.... să-ți spun ce ai de făcut!

Și fu bucurie mare în cer ca și pe pămînt. Komárek laudă pe inginer și bea în sănătatea lui. Toți laudă planurile minunate ale lui Komárek și bea pentru fericirea lui.

Trece un ceas, trec două, trei.... Veselia devine din ce în ce mai mare....

Și cînd miezul nopții «deșteptă duhurile», Komárek nu mai era ca de turtă dulce, ci era îmbrăcat iar cu uniforma din ajun. Cu Schneider se pupase cel puțin de o sută de ori și cel puțin de cincizeci de ori repetaseră împreună strofa:

Aveam haine întregi, frumoase
 Dracului zălog!
 Acum desfacem mantalele
 Și pornim în lumea mare.

6.

Trecuseră cite-vă luni. Veniră gerurile și pământul era tare ca cremenea.

Trecuse Simbăta morților și n vremea aceea «Rybnikarii» plecaseră și ei pe la vetrele lor, pe lângă lacurile mari d'împrejurul Budweisului. Ei nu pot alt-fel. Ei trebuie să vadă negurile fernei plutind peste lacuri și stuful împodobindu-se din an în an cu pământufuri. De copii învățaseră acolo să facă zăgazuri, ca oameni în vîrstă ei împodobesc cu arta asta descriptivă marginile liniilor ferate. Ei sînt foarte stimați, thranul îi socoate sus puși, cam în rîndul celor ce sînt pe jumătate meseriași. Și ei sînt pe deplin conștienți de asta. De departe-î cunoști, după umbletul mîndru și leneș ca și după pălăria mare, ale cărei borduri respectabile se leagîna ca aripile unei ciorî grase precum și după șorțul albastru, al cărei capăt de jos din dreapta e prins cite o jumătate de ceas de brîu, iar o jumătate de ceas e slobod. De Simbăta morților ei pleacă de la lucru și de paști sînt iar respinși peste toată Europa. Tipuri caracteristice, asemenea legătorilor cu sîrmă din partea Trencinului.

Dar cu cît mai trist și mai posomorit devine mersul naturei, cu atît mai vesel e cheful în ceata thranilor. Frigul nu dă răgaz nici minei, nici gurei ca să se odihnească cu provizia lor de haz.

E dimineața. Tocmai iese inginerul pe ușa că-

sutei sale. Uitîndu-se de jur împrejur, el își freacă minile și-și șterge lacrimile ce-î stoarce gerul. Chipu-î respiră veselie. Resuflă o dată tare și șoptește:

— Sînt curios.....

Maî mult nu zise, căci gerul îi impune tăcere. Să întregim noi vorba:

.....ce va mai aduce ziua de azi.

Se părea că în săptămîna aceasta se desfundase un sac peste Australia — în fie-care zi se întîmplă cite ce-vă nou și rar. Ne mai pomenit! Și ziua de azi e Simbăta — Simbăta va trebui să-și adune toate puterile pentru a interce zilele celelalte.

Lunea a adus ce-vă, ce nu se mînîncă în timpul carnavalului — așa sună dialectul thranilor. S'a făcut o nuntă, o nuntă adevărată. După zece ani de căsnicie fericită, soții Marek trecură în căsnicia sfîntă. Cum vede cetitorul atent, aceea însemnează o trecere din clasa a doua într'a'tăia. Serbarea a fost foarte solemnă. Nu numai pentru că toată ziua a cîntat o flașnetă de a lungul liniei — dar toată thrănimă a însoțit pe însoțitei pînă'n sat și domnul inginer în persoană, cu Adam, cel mai iubit supraveghetor, au figurat ca martori. Mirele purta un surtuc nou albastru, mireasa o fustă cenușie cu picățele și o bluză cenușie-deschis cu minecile umflate. Ei pot să-și facă rost de ce-vă, pentru că sînt de treabă și au strîns ce-vă parale. Slujba de cavaler al miresei o îndeplinea fiul lor de nouă ani Tonda, iar dama mirelui era fetița lor de șapte ani Baruska. Cît de veseli duceau pe propriii lor părinți la altar!

Dar cît p'aci să-și pîeardă Tonda tot cheful. Nu știu cine-l făcu să creadă, că trebuie cîntat un cîntec de nuntă și acel nu știu cine îl și învăță un cîntec. Cînd porniră deci și Tonda 'și cîntă pentru întâia oară strofa:

Mulțămim de o mie de ori
Pentru fiica voastră,
Mulțămim de o mie de ori
Pentru fiica voastră!
Greu am căpătat-o,
Cea mai bună de pe pămînt,
Și acum vă sînt
Recunoscător pentru dînsa....

se și trezi, cu o palmă din mina darnică a părintescului mire. Și ce palmă!

Marți veni polițistul din tirgușor ca să ridice pe Adam. Bietul Adam! De două ori a trebuit să se ducă la tirg înaintea judecăței. Trebuie să stea la arest 24 de ceasuri și «habar n'are de ce.» E o lună acum, el fusese la horă și se amestecă într'o ceartă, aruncă pe unul; pe altul îl băgă sub masă, iar unui al treilea îi sparse capul. Dar oare pentru asta să fie? El făcu măr-turisiri complete înaintea judecăței, că-i afe-risise capul și credea, că cu asta se isprăvise ori ce daraveră între dînsul și domnul subștiut, ca între doi oameni de ispravă — și acum a poftim vine ceta cu 24 de ceasuri! Pentru că nu s'a înfățișat la ziua hotărîită, adică ieri, de aceea hodoronc tronc și polițistul!

Mai întîiu întreabă de inginer. Inginerul e unde-vă, dar nimeni nu știe unde. Pe urmă întreabă de Adam, nimeni nu cunoaște pe Adam. Poate cel mult Komárek să-l cunoască, dar l-o

fi chemind poate „Franta Schnophoun“, pe Adam așa.

— Cum e la mutră?—întreabă cine-vă.

— Ce știu eu?—răspunde agentul, ieșindu-și din rol.

— Stăi! Toemai un nătărău ca acela a trecut în fuga p'acii! Cum fugea, și-a pierdut bătăturile. Aleargă după dînsul, că-l prinzi.

În vremea asta se adunaseră cu toți împrejurul polițistului; unul fluiera, altul gemea, al treilea orăcăia, al patrulea, cu sapa în mînă, făcea din roabă tobă, al cincelea arunca hirburi de oale într'o pîeatră și...

— Șo pe el!—se auzi comanda. Vai de pîlea polițistului.

De o dată apărî pe neașteptate inginerul. El luă pe agent de mînă și-l duse în locuința sa. Aci se sili să imblinzească pe omul stăpînirii insultat, dîndu-i de bîut și-i făgădui în cele din urmă, că Adam se va înfățișa negreșit poîmine. După ce-l mai însoți singur o bucată de drum, se întoarse supărat înapoi și-i muștră pe toți la o laltă, pentru că-i fac neajunsuri față cu o-blăduirea.

— Adam, d-ta pornești poîmine, alt-fel nu merge — înțeles?

Adam dădî din cap, ce-i dreptul; dar cînd inginerul se depărtă, el făcu o mișcare cu mina și zise către tovarășii săi:

— Să fiu al dracului dacă nu le trag chiulul!

Balada zilei de *Miercuri* fu cîntată de cu dimineată. Nicî o dată nu se mai auziseră din gura unui om atîtea înjurături, ca acele ce-i eșeau cu ghiotoră din gura thranului Martinka la adresa thranului Baschta, înainte de răsăritul soa-

relui. Și Baschta, de alt-fel o gură cu țepi de ariță, nu răspundea mai nimic. Numai din când în când scotea câte un cuvânt pr'între dinți, sau ridica din umere și zicea :—Poftim !—Inse austrieni d'împrejur se tăvăleau de ris.

Martinka și Baschta sînt de ani prieteni nedespărțiți, ieri înse s'au certat în viziuna lor. Baschta e adică chiriașul lui Martinka. Că nu și-a plătit nici o dată chiria, nu însemnează nimic ; dar vita puturoasă e atît de leneșă în cit nu vrea să urnească un deget, nu vrea să aducă mușchiu din pădure și nu vrea măcar să ajute la astupatul crăpăturilor și găurilor din pereți. Martinka s'a infuriat pe bună dreptate și l-a dat pe ușă afară.

Noapte de iarnă — fără adăpost — fără bani pentru rachiū ! Ca o pisică Baschta începî să dea tircoale viziunei, se oprea din când în când pentru a trage cu urechea... De odată se înghețului și dispărî... Se ivi apoi iar cu surtucul, pantalonii și cizmele lui Martinka în mină.... Să ducă lucrurile în sat și să le amanezeze, etc.

În zorî de ziua Baschta iar s'a pus la pîndă, în așteptarea scumpului său prieten.

Mai întău ieși din viziună un nămol de blesteme și injurături, apoi se ivi capul lătos al lui Martinka uitîndu-se în toate părțile, pînă zări pe Baschta pe locul unde pîndea. De aci treaba se porni. Injurăturile și epitetele rușinoase începură să curgă, grele ca stîncele.

Baschta tot nu zice nimic. În cele din urmă oftează :

— Ei, n'a fost faptă creștinească din partea ta—cine aruncă pe un prieten pe o noapte friguroasă afară și fără un ban !

— Si tu ai pus lucrurile amanet ?

Baschta zice da dînd trist din cap.

— Unde ?

— În sat.

— Și cum să ajung eu acolo ?

— De, cine știe asta ?

Iar injurături. În cele din urmă vine Zoubek, starostele. Baschta să ducă pe Martinka, cel pe jumătate gol, în circă pînă'n sat. Acolo să se împace. Baschta se codește.

Inse, la urma urmei—Martinka promisese ter-tare și trei jumătăți—Baschta îl umflă în spinare. Pe Martinka îl apucă veselia, pe ceilalți thrani de asemenea și așa sare unul în spatele celui-lalt—ei formează un escadron întreg și pornesc cu o gălăgie infernală spre sat.

Joî. Astă-zi Adam trebuie să dovedească dacă va păcăli el pe boierî, sau ei pe dinsul. O, el e deștept ! El și-a ales un thran tînăr, binișor îmbrăcat, i-a plătit cinci florinî și i-a dat lui ci-tația. Thranul Drubek va sta o zi la închisoare pentru Adam.

E pe la ameză. Cine vine colò de pe deal ? —Drubek, zău Drubek ! și cu el—al dracului—jandarmul.

Lucrul se petrecuse foarte natural. Drubek intrase sprinten în orașel și s'a prezentat directorului închisoarei cu citația «sa». Directorului îi plăcu flăcăul.

— Se vede că ești în armată ?

— Am servit — se laudă Drubek. — Am ieșit caporal—iată foaea mea de trecere în rezervă !—zicînd aceasta îl întinse directorului foaea sa

personală, pe care o avea în buzunar. Și așa se descoperi șiretlicul.

Cînd mai tirziu Adam porni cu jandarmul, amîndoi arătau ca niște urși.

Vinerea e, precum se știe, o zi foarte nenorocoasă. Mlynarzîk, poreclit de obicei «Fajfka», lucra la cilindrul pentru bătut pămîntul și dracul său D-zeu știe cum, de o dată -î se rupse degetul cel gros de la mina stingă. Din fericire medicul liniei se află din întîmplare acolo și -î pansă îndată mina. Mlynarzîk lucra înainte, în schimb alții nu lucrau de loc. Cîți-va făcuseră la marginea crîngului o groapă adîncă de șase picioare și lungă tot de atîtea. Unul făcuse un sicriu de scînduri și femeia lui făcuse din cîrpe albe perna și lîntolul. Un altul înjgheba o năsalie și un al treilea împleti din frunze de brad o cunună uriașă.

Pe inserate, după sfîrșitul lucrului, se făcuse înmormîntarea cu pompă. Degetul, spălat curat și învelit în lîntolul mai sus pomenit, fu pus în sicriu în mijlocul bocetelor tuturor. După asta Schneider ținu un discurs foarte mișcător. El descrie pe scumpul repozat ca pe un model de virtute, scotînd mai ales în evidență faptul, că el nu s'a îmbătat «nici o dată, nici o dată.» Orationarul se retrase și Komárek stropi, cu ajutorul unei cîrpe albastre, năsalia și sicriul.....

Ce va mai aduce Sîmbăta?

Inginerul ieși și se duse prîntre lucrători. Ei salutară și unul d'între dinșii ieși din rînduri.

— Iertați, d-le inginer, am o rugăminte.

— Ei?

— Să nu mă refuzați, cuconășule! Astă noapte mî-a născut femeia.

— Și eu să fiu naș, firește! Vrei să mai spuî că n'ai pe nimeni aici! De, dacă trebuie.... Alege o zi și vino la mine, trimet eu pe cine-vă în locul meu la biserică.

Ceasurile d'innaintea prînzului trecură curînd. Inginerul nu mai avu prilej să capete o dispoziție mai bună. Lucrul innaintă încet, pămîntul înghețat e dirj la lucru. «Linia asta e un mormînt!» gemeau thranii și cei mai cu experiență ziceau, avînd în vedere piedecile ce mai erau de înlăturat: «Nu, n'o să ieasă bine!» Negreșit, cu toată experiența lor, ei nu pricepeau lucrurile atît de bine, dar însuși inginerul nu era mulțumit.

Se bucură că venise ceasul prînzului și se întoarse grăbit acasă.

D'innaintea ușei stă thranul Vaschicek, om cum se cade de alt-fel, pe care inginerul îl vede cu ochi buni.

— Ai ceva cu mine, Vaschicek?

Thranul își strînge căciula, cu mare sfiială. Fața-i slabă e palidă, ochii-i sticlesc și buzele-i tremură.

— Ei, ce este?

— Ați auzit doar....bilbîie thranul.

— Ce s'aud? Nu știu nimic, spune ce ai de spus, mî-e frig aci!

— Cuconășul n'a auzit nimic?

— Nimic, ți-am spus doară...

— Istoria cu tîrnăcopul...

— Care tîrnăcop?

— Nu-i adevărat...nu l-am furat eu...de cînd sint nu m'am bucurat la lucru strein! — Din ochi îi picură o lacrimă.

— Dar ce are aface! Ni s'a furat cum vâ un tîrnăcop?

— Nu, nouă nu; dar aud, că acum doi ani.. la Eger..

— Mi se pare, Vaschicek, că-ți lipsește o doagă...

— Zău nu! am aflat că sînt dat în judecată pentru asta.

— Cine ți-a spus-o?

— Băieții aū spus-o Duminecă la circiumă.

— Și-aū bătut joc de tine. Pentru un tîrnăcop... e lucru de ris! Du-te și mănincă. Adio!

Inginerul intră în casă. După masă fumă o țigară și apoi se culcă pentru un ceas.

Cînd, după vr'o două ceasuri, ieși iar, văzû pe starostele Zoubek venind intr'un suflet.

— Cuconășule!... O nenorocire!

— Iaca vorbă.... Dar ce-î?

— Vaschicek s'a spînzurat!

— Nu se poate, adineaori....

— E spînzurat de sigur de două ceasuri?

— Unde?

— În tufișul de lingă linie.

— E de ris, mă! În tufiș... dar nu e nici un copac acolo!

— Cu toate astea așa e—bine-voiți a vă încredința.

Alergară la locul arătat. Pe linie nu lucră nimeni, capetele thranilor se zăriră de asupra tufelor. Aci era spînzurat bietul Vaschicek—«la zece stînji de linie,» după regulament. La dreptul, el nu era spînzurat, nenorocitul era mai înalt de cît pocitura de copăcel. Sus legase șortul și se repezise în lanțul făcut din curelele ei — se sugrumase. Pe jumătate jăcea în genunchi

pe jumătate era spînzurat, cu ochii holbați, cu chipul vinit.

Inginerul se apropia.

— Ei, aci nu mai poate nimic ajutorul ome-nesc... Corpul e rece de mult!... Lăsați-l așa pînă va veni comisiunea și duceți-vă la lucru.—Peste noapte va trebui cine-vă să stea de gardă lingă dînsul.—Înțelegeți-vă în privința asta între voi!

Fu o după ameză tristă, mohorită în Australia. Simțimîntul thranilor e, ce-î dreptul, trecător dar

— Stăi mă, azi imblinzești tu pe inginer! — gîndi Komárek pe înserate. Imdată după isprăvitul lucrului se duse la inginer.

Acesta ședea posomorît adîncit în studiul planurilor. Se uită ursuz la Komárek, cînd acesta intră și nici nu-î răspunde la salutare. Din ziua încercărei sale neizbutite, el nici nu se mai uită la Komárek.

— Eū staū la noapte de strajă lingă Vaschicek —zise Komárek cu greū.

Inginerul nu răspunde.

— De bună voie, cuconășule!

Iar nici un răspuns.

Komárek devine sficios.

— Cu zdrențele d-tale o să degeri acolo.... pagubă mare nu-î—zise în sfîrșit inginerul.

— Capăt eū o pătură de împrumut. Dacăși avea rachitū—numai nițel, ca să mă încălzesc....

— Ca să te imbeți și apoi să degeri!

Komárek e gata.

— Iată ciți-vă crucerī—na! Dar deschide-ți ochi—te așteaptă un sfîrșit mai rău de cît al lui Vaschicek... Nu-i oare chip să scapi?

Komárek se scărpină la nas, zăpăcit.

— Domnul inginer e un om foarte bun și foarte înțelept—dar dacă nu merge!—zice el oftînd....

El se înfășură cu pătura și se puse jos la ciți-vă pași de mort.

Trase un git și mormii în sine:

— Him, him... Un sfîrșit mai rău de cît al lui Vaschicek... cui îi pasă de asta?... sînt voinic... destul de tînăr... Pină slăbesc.... E adevărat.... Ei, dar de furat n'o să fur!.... Dar—ce?... Un meșteșug... dac'ași cunoaște vr'un meșteșug.... Cel puțin jugănăritul.... Său cum să întineresc dinții cailor bătrîni... He hei? Voi aduna cirpe.... mai întăi mă arunc pe mine în coș—la dracu!.. O să fie nostim....

Se întoarse către mort. Luna plină lumina fața se arbădă și ochii holbați.

Komárek se înfioră.

7.

Sezû mult acolo cu privirile înfîpte în pămînt.

— Un sfîrșit mai rău!—Nu mai e chip de scăpare?

Lui Komárek nu-i mai ies din minte cuvintele inginerului. Și se simte nu știu cum.

Îi se pare nu că inginerul, ci că el însu-și—Komárek—și-ar spune vorbele acestea. . . .

Și de ce n'ar fi nici un mijloc? — Numai de n'ar fi nevoie să se gîndească la sine însu-și, să se îndrepte, să muncească pentru sine! — ce-i persoana lui?—L-au cules într'o bună dimineață, copil, lăpădat lingă Lujez, într'o luntre resturnată—mort pot să-l găsească orî unde!—De ar avea

numai pe cine-vă, pentru ca să aibă vr'un rost, apoi... De alt-fel, de dragul cui s'a făcut el thran? —poate de gustul său?!

Mina se întinde după sticlă, dopul sare cît colo—dar, ca și cînd o putere supraomenească l-ar fi oprit mina la gură, el zice:

— Nu... azi nu... Prea de multe orî am gonit cu rachiul necazurile... Și cald îmi e, fierbinte!

Și-și cuprinse capul cu mînele.... O dată lucca un soare atît de frumos, de cald, într'o ameză de Iulie! El ședea cu dînsa, cu Ana cea bălaie și cu obrajii rumeni pe cîmp la umbra snopilor și fața-i strălucea de fericire. — Nu, tu nu te vei mărita nici după Bartosch, nici după Heger — nici nu-î de gîndit una ca asta! Luni încep să lucreze aci la drumul de fier, eu m'am și înscris la lucru. N'ar fi frumos ca atunci cînd ei aruncă milioane în fie-care zi, un flăcău harnic și strîngător să nu-și puie d'o parte ciți-vă gologani! Mi s'a spus chiar, că un salahor, dacă se poartă bine, poate să aibă casa lui proprie. Zece florini pe săptămîna — într'un an avem o căsuță și o grădiniță lingă dînsa și sintem bărbat și femele.

El se duse pe linie și-și clădi o baracă încă-pătoare, ca și ceilalți.

Îndată după asta — trecuseră numai cîte-vă săptămîni — Ana remase orfană și fu silită să golească locuința mă-sei. Ea se lăsă a fi induplecată și, după predica de Dumineca, se mută în locuința de thran a iubitului, a mirelui său. Preotul vorbise în ziua aceea pe tema vorbelor lui Ruth: «Unde vei muri tu, vreî să mor și să mă îngroape acolo»—și împotrivirea Anei fu zdrobită.

Muncind împreună, trăiră săptămîni, luni întregi, minunat și economi. De o dată.....

Dar de ce să mai amintim amănuntele, e o poveste ca o sută de mii altele! Nu există credință femeiască pe pămînt! O dată el văzu pe șeful supraveghetorilor sărutînd într'o magazie pe Ana sa și peste un ceas Komárek nu mai era în comunitatea thranilor.

Pe unde a pribegit, nici pînă azi n'o știe. Umblă din loc în loc, își innecă economiile în rachiū și bău cu atît mai mult cu cît impresia cea d'întăiu pierdea din putere și se deșteptă într'insul gîndul că poate Ana nu era atît de vinovată pe cît și-o închipuise el. Poate că și-a făcut rău și lui și ei prin aceea că a luat drept adevăr o glumă desfrînată, ori că n'a presupus violența.

Își adună încă o dată puterile. Cercetă de Ana lui, scrise acasă—și Ana dispăruse... «de rușine». Unde? nimeni nu știea.

Și valurile thranizmului acoperiră pe Komárek pentru tot-dauna.

Acum el sări în sus. Se uită cu ochi selbateci împrejur, apoi 'și opri privirile asupra leșului celui spînzurat. Privirea-i se înfipse tot mai adînc, îl atrăgea mortul.

— Na, e adevărat—șopti el — pot să mă încredințez cum a fost ea! Nimeni nu-i a închis lui încă ochii... De l-oîu întrebă: a fost vinovată?—și-i voîu închide ochiul sting și el nu-l va mai deschide....

Komárek stă chiar lingă spînzurat. Ochii ieșiți din orbite ai mortului lucesc palizi la lumina lunei, ca apa cu un strat de grăsimă peste dînsa.

Komárek ridică mina dreaptă, pune patru de-

gete pe fruntea nenorocitului Vaschicek și-i închide cu degetul cel gros pleoapa stîngă.

Tot leșul se mișcă.

Mort în fața tronului ceresc!
Iubire și ură au ieșit din trup,
Vorbește și dormi apoi de veci iară!

Mîna-i căzu, privirea lui Komárek remase atîrnată de ochiul mortului. Pătura-i căzu la pămînt, buzele întredeschise tremurau, amîndouă brațele-i stău ridicate.

Ochiul mortului remase o clipă închis apoi, ea și cum pleoapa s'ar fi mișcat pe nesimțite.... se făcu o crepătură și încetul cu încetul pleoapa se ridică iar.

— Nevinovată! — gemu Komárek și căzu la pămînt.

Plinse ca un copil.

Zăcu așa cît-vă, pînă-l atinse o mîna caldă. Komárek sări în sus—dinnaintea-i stătea inginerul.

— Plîngi, Komárek, te-ai îmbătat?

Komárek dădu din cap.

— De ce te necăjești atîta?

— A fost nevinovată — strigă Komárek, apucă mîna inginerului și începî s'o acopere cu sărutări

— Cine nevinovată?

Capul lui Komárek căzu pe piept.

— Vino acasă la mine — aci trimetem pe altul—zise inginerul din noî. În vremea asta Komárek plîngea într'una. Apoi adăogă în sine:

-- Alt-fel comisiunea găsește mine doi.

Pînă la 20 Fevruarie — Fevruarie din anul acesta se distinge printr'o vreme blindă — s'au în-

timplat în Australia lucruri minunate. Nu doar că au înmormintat pe vr'un thran—asta nici nu merge, ca cine-vă să moară iarna, «căci iarna nu se lucrează pământul.» Dar totuși lucruri minunate s'au întâmplat.

Plictiseala veni, jumătate din veselie se duse și se părea, că gerul rupsese toate legăturile de prietenie din colonie.

De pildă Bashta nu mai era în gazdă la Martinka. Motivul adevărat nu se descoperi nici o dată, dar «văduva pipă»—așa botezaseră pe Mlynarzik de la pierderea degetului său—spunea că o dată, nu mult după crăciun, Martinka ar fi chemat pe Bashta din cantină și afară ar fi avut loc următoarea convorbire:

— Bashta, să nu cricnești, ai furat pantafiresei o jimplă!

— Am făcut-o.

— Vezi, Iosife, rușinea asta n'ar fi trebuit să mi-o faci — oftă Martinka trist și-i trase lui Bashta două palme. — Nu ne mai cunoaștem!

Bashta nici nu se apără și se despărțiră.

Ba, chiar Schneider și Komárek nu mai locuiesc împreună. Ei nu s'au supărat, nici n'ar fi fost în stare să facă, una ca asta, dar situația lor tot eră ciudată. În cantină ședeau, ce-i drept alături, dar mai fără a schimba un cuvânt. De cîntec thrănesc cîntat în tovărășie nici pomeneală. Komárek nici nu mai îndrăznea să se uite în ochii lui Schneider, ca și cînd i-ar fi fost rușine de slăbiciunea sa; Schneider, din potrivă, se uită țintă la Komárek și anume cu o expresie de durere mută, cum privești pe un om, care se ridică sus de tot, pentru a cădea apoi cu atît mai jos. Schneider nu mai lua parte la discuții

publice în cantină și că rostea Komárek din cînd în cînd era numai cite o sentință morală. Asta-l înfioră pe Schneider, paharu-i îngheță în mînă și se uită cu gura căscată la prietenul său.

Se știea, că Komárek se îmbătase de patru ori în cursul celor din urmă trei luni. Despre Schneider se zicea, că se îmbătă în fie care zi mai rău ca ori cînd. Komárek se culcă acum mai de vreme, era supraveghetor peste unelte și în același timp, servitor la inginer, care-i dădea locuință; Schneider «nu domiciliă» nici o dată, cum se obișnuștea a se zice. Cînd vedea pe prietenul său plecînd, ori se uită după dînsul cu ochii injectați și dădea din cap, ori îl urmărea pe cîmp și-i cerea un împrumut pentru o jumătate de rachiū.

Dar ce s'a întâmplat azi în ziua de 20 Februarie mai sus pomenită era atît de ciudat, în cit nimeni nu-și bătea capul ca să descurce lucrul.

Belinka inginerului boala de mult. Era o cățea cum se cade, ca să fim drepti, par'că făcută pentru coloniile de thrani și nici nu lătră la zdrențeroși și vagabonzi. Inginerul înse duse lucrurile prea departe. Din Praga veni un doctor și Zoubek, starostele, spunea sus și tare, că a auzit pe inginer spunînd către doctor, că n'a putut dormi o noapte întreagă din pricina ei.

Bela se duse pe copecă în urma îngrijirilor medicului și asta fu punctul de plecare al tuturor ciudațeniilor.

— Dacă un om e bun, apoi ține la viața lui... de, Domnul inginer al nostru nu e om bun?— zise Adam

— Ba da, ba da, — răspuseră toți.

— Asta îți spune toate, chiar cum să restorni o roabă.

— Și e cu ochii deșchiși ca să nu se întâmple vr'o înșelăciune. El gustă chiar rachiul din cantină.

— Și nu-l poți păcăli! Cum am început noi aici în Australia o știți foarte bine. Voiaș să-l tragă pe sfoară, i-au dat să guste rachiul mai bun, iar nouă....

— Trăsните-ar în bot ca să ți-l facă pilnie! — strigă pantafirul furios. — Eu am făcut una ca asta?

— Știi, față cu d-ta mă închin — bolborosi Schneider beat — dar nevasta-ți e o dihanie!...

Pantafirul își mușcă buzele. Se uită spre jumătatea lui insultată, dar văzînd că ea se retrăsese în odăea de culcare și că prin urmare nu anzise nimic, tăcu.

— Și eu, lucrul dracului! Asta nu mă place! — zise iar Zoubek starostele furios.

— Ce ai tu?

— Eu.... începui Zoubek cu capul ridicat, dar fără a se uita la cine-vă — eu cred că aci lucrul nu-î curat. Cătea și iar cătea... și trei zile pe catafalc — mofturi! — ce-î trebuia un sicrin și de ce a îngropat-o atît de adînc în mal? Zi mai bine, că inginerul și-a îngropat banii, orî argintăria, sau mai știu eu ce. Dar eu nu sint de ieri de alaltăeri și am văzut ce-vă... ei.... tocmăi....

Se făcu o tăcere adîncă.

Și tăcerea asta tinu mult. Era vădit că explicația romantică a lui Zoubek nu-și greșise efectul. Din cînd în cînd thranii scoteau cîte un mormăit de urs.

De o dată se sculă Komárek.

— Plătesc eu două jumătăți.

Dădu mina lui Schneider și se pregăti să plece. Se îndreptă înse spre masa la care ședea Zoubek, starostele, se rezemă în pumn și zise, tot fără a se uita la cine-vă, cu glasul cît se putea de liniștit:

— Ce ți-e drag, iubești. Și dacă o îndrăzni cine-vă, să sape în malul unde-î îngropată căteaoa, orî cînd, eu îl împuşc. Mie mi-î tot una.

9.

Australia avu soarta orî cărui lucru frumos pe lumea asta. Cum resare unde-vă o nouă linie ferată, thranizmul se ridică și înfloreste în toată strălucirea. E înse lucru cunoscut, că, în dată ce la rădăcina floarei se zămisleşte fructul, cade corola.

Linia inginerului nostru se apropiă de sfîrșit, numărul thranilor scădea. Pleacă în lume pentru a căuta de lucru, pribegeau spre colonii nouă, în alte comune. În zadar ai întrebă de italieni și de nemți, de supraveghetorul Adam și de thranul Drubek, de Martinka și Baschta, de soții Marek, de «Văduva pipă» — ba, în zadar chiar de Schneider. O dată, după plată, el dispărui și nu-și luă măcar remas bun de la Komárek. Numai pe Zoubek și pe Komárek îi opri inginerul și le mai dădu de lucru.

Komárek trecuse printr'o schimbare cu totul minunată. Se poate ca fuga tainică a lui Schneider să-i fi pricinuit mahnire, se poate de asemenea ca el să fi compătimit pe prietenul său — dar nu întreba de dinsul, nu-î rostia nici o dată

numele. Obicînuia să umble cufundat în gînduri. Inginerul se bucura de asta. Komárek îi îndeplinea cu sfinţenie toate poruncile, «se făcea om». Australia în decădere, aproape dispărută de pe faţa pămîntului, nu-i mai pricinuia nici o bucurie şi în fie-care Duminecă şi serbătoare, el se ducea la tîrguşor. Treaz, poate mai adîncit în gînduri, se întorcea el de acolo.

În locul thranilor lucrau acum meseriaşi şi, din pricina lor, pantafirul se silea să-şi mai păs treze cantina cit-vă timp. Ca să fim drepti, trebuie să spunem, că el nu ştiea pentru moment unde să se ducă şi femeiea-i stăruia, ca să ţie cantina cit se va putea de mult.—Unde să bea, dacă m'o apucă setea?

Dulgherii aşează traversele şi zidarii lucrau deja la cantoane. Inginerul dăduse de ştire tuturor, că, dacă vrea cine-vă să ceară un loc de cantonier, poate să dea examen—de rest îngrijeşte el. Inse candidaţii trebuie să fie însuraţi.

Zoubek se prezintă îndată bucuros şi caută să hotărască şi pe Komárek ca să devie cantonier şi să se însoare. Voia să-i dea de nevastă legiuită pe Baruşka lui.

— Iea-ţi o, e leneşă şi va fi credincioasă.

Komárek clătină numai din cap.

Într-o Duminecă venise şi plecase iar.

Seara, inginerul şedea în căsuţa sa, punîndu-şi la cale hîrţile şi socotelile. Komárek trebuia să se fi întors, căci îi se auzeau paşii şi glasul.

Komárek bătî în uşă şi intră.

— Nu-mi trebuie nimic, am imbucat deja ce-vă — zise inginerul, fără a ridica ochii din socoteli.

Komárek stătea nemişcat la uşă şi-şi strîngea pălăria în mînă. Faţa-i era zăpăcită şi ochii-i păreau a căta cu frică la inginer.

După un moment, atenţia inginerului se îndreptă asupra lui.

— Doreşti ce-vă?

Komárek nu găsea încă nici un cuvînt. Apoi făcu citi-vă paşi înnainte, pînă lingă masă. Acolo ingenunchiă şi sărută tremurînd mîna inginerului.

— Eă.... mî-am găsit pe Ana mea! — zise el cu greţ.

— Aşaa! Şi acuma vrei să te faci cantonier şi s'o ieşi de nevastă?

— Da, dacă voiţi să mă mai ajutaţi, domnule inginer!

— Fireşte, că vrea—

— Ci scoală-te, nu fii copil! Cum ai găsit-o? Unde-i?

Komárek plecă ochii, resuflarea-i se îngreua.

— Aci e—bolborosi el în urmă.—Am adus-o aci să se roage şi ea — Va dormi la pantafireasa, mine se întoarce în tîrg... i-am luat casă acolo.... mai cinstită.... Dar s'o aduc — adaose el repede, ca pentru a trece peste un aminunt neplăcut.

Şi după un moment aduse pe Ana lui. Ea făcu o mişcare înnainte cu gîndul de a săruta şi ea mîna inginerului. Dar cînd acesta se dădu înapoi, ea se opri lăsă capul pe piept şi puse ochii în pămînt. Inginerul privea mirat chipul acesteia tînăr încă, dar prăpădit de furtuna unei vieţi agitate, la pîliţa aceasta ofilită sub sulimanul ce o acoperea, la statura puternică, dar înghemuită de ruşine în faţa lui.

Komárek se uită la inginer par'că voia să-l urmărească toate gândurile. Ochiu-l era umered, buzele-l tremuraă.... În cele din urmă el căzu iar în genunchi îmbrățișind picioarele inginerului:

— Nu ți vina ei! — gemu el dureros, de se umplură de lacrimi ochii inginerului.

10.

Trecuseră doi, poate trei ani — lucrurile astea se uită. Eu treceam noaptea cu trenul din Germania în Bohemia și mă întâlui din întâmplare la o stație cu inginerul. Ne urcarăm amândoi într'un compartiment și ne așezarăm la fereastra deschisă — era vara — vorbirăm de una și de alta, uitându-ne la peisagiul muntos. Locurile erau frumoase, de și le acoperea vâlul cenușiu al nopții.

Cenușul începea să bată din ce în ce mai mult în alb, soarele era încă, ce-î dreptul, departe după munți, dar un fior ușor, luminos al naturii și recirea nepraznică a aerului vesteau deja apropierea dimineții.

Toceamă treceam hotarul Bohemiei.

— Ți mai aduci aminte de Komárek? — întrebă inginerul.

— De thranul Komárek? — negreșit.

— Acuși o să-l vedem pe dinsul său pe femeia lui.

Numără încă patru cantoane, la al cincilea este el în serviciu.

— Unul — și scosei capul pe fereastră—două — trei—patru.... Acuma-l văd.

El stătea colo, salută și avea, în zorii zilei, înfățișarea unui mort. Fereastra cantonului era

deschisă, în odaie ardea o lămpiță lângă un sicriș mic, peste care era aplecată o femeie; ea sărută toceamă cadavrul.

Toate astea-mi trecură în zbor pe d'innainte. Ne învelirăm în păturile noastre, aerul de dimineață era rece.

CUPRINSUL

	Pag.
<i>Jan Neruda</i>	5
Vampirul	9
Copila	14
Iona cel tîmpit	18
Din poveștile lunei	24
Silueta	43
La trei crini	47
Thrani	51

„MOȘ TEACA“

JURNAL ȚIVIL ȘI CAZON
UMORISTIC ȘI LITERAR

Director: ANTON BACALBAȘA

APARE DUMINECA
NUMĂRUL 20 BANI

BEDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
PASAGIUL BANCEI NAȚIONALE No. 5
BUCUREȘTI.

Se află de vinzare la toate depozitele de ziare din țară.

LIBRARIA CEA MARE
SAMITCĂ & LAZĂR
Craiova, Str. Unirei 33

Depozit de cărți științifice și literare române,
franceze și germane

Note de Piano și Canto

In relațiuni zilnice cu cele mai mari librării
din streinătate.

Biblioteca de Popularizare pentru Literatură, Știință, Artă

Va publica treptat în cursul primului an următoarele opere :

V. Korolenko :	— <i>Nuvele Siberiene.</i>
Björnstjerne Björnson :	— <i>Nuvele ferănești ; — Noi căsătorii.</i>
Lew Tolstoi :	— <i>Nuvele populare :— Ana Karenina.— Rez-</i> <i>boiă și pace.</i>
Jan Neruda :	— <i>Schițe.</i>
Georg Brandes :	— <i>Oameni și scrieri (cea din urmă operă a</i> <i>genialului critic danez).</i>
August Strindberg :	— <i>Tata.</i>
Feodor M. Dostoiewski	— <i>Povestiri; Crimă și Pedepsă (Raskolnikoff)</i>
Berthold Auerbach :	— <i>Povești sătești.</i>
Goldsmith :	— <i>Vicarul din Wakefield.</i>
I. P. Jacobsen :	— <i>Nuvele.</i>
Balzac :	— <i>Nuvele.</i>
Prosper Mérimés :	— <i>Nuvele.</i>
Alphonse Daudet :	— <i>Nuvele alese.</i>
Alex. Pușkin :	— <i>Nuvele.</i>
Garcin :	— <i>Nuvele.</i>
Cehov :	— <i>Nuvele.</i>
George Sand :	— <i>Povești sătești.</i>
Alex. L. Kielland :	— <i>Nuvelote.</i>
Korolenko :	— <i>Muzicantul orb ; — Marea ; În societate</i> <i>rea ; Fugarul din Sachalin ; Visul</i> <i>lui Makarie.</i>
I. I. Kraszewski :	— <i>Morituri.</i>
Guy de Maupassant :	— <i>Nuvele.</i>
Pietari Päivrinta :	— <i>Nuvele Finlandeze.</i>
Petőfi :	— <i>Furia cântului.</i>
Alex. Swientochowski :	— <i>Din viața poporului.</i>
Gerhard Hauptmanu :	— <i>Teșătorii.</i>
Paul Heyse :	— <i>Nuvele.</i>
Henrik Ibsen :	— <i>Rosmersholm. — Nora.</i>

Afară de acestea, Biblioteca de Popularizare, va publica scrieri științifice, enciclopedice, scrieri pentru priceperea operelor mari ale artelor plastice, cărți pentru judecarea operelor muzicale, dicționare germano-române, francezo-române, englezo-române, etc. etc. etc.

Cetitorii de la țară și din orașele pe unde nu se află librării precum și toți aceia, cari doresc să primească regulat volumele ce apar, fără a mai avea grija cumpărării, se pot adresa direct editorilor—**Balian și Ignat Samitea, Craiova**—trimițând prin mandat postal Lei 3 60 și vor primi în schimb francat 12 numere (de la No. 1—12) cite un exemplar dupe fie-care apariție.

Cu modul acesta cetitorii evită cheltuelile repetate de transport cu trimiterea costului în mărci postale pentru fie-care broșură